

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกัน ทรัพยากรป่าไม้ของตำบลดงคำ อำเภอสี จังหวัดลำพูน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำรา ทางวิชาการแนวคิดและทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการศึกษาวิจัย เพื่อใช้ในการสร้าง แนวคิดอันทำให้งานวิจัยเกิดขึ้นและแนวทางสำหรับการศึกษาค้นคว้าโดยได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้

๒.๓ หลักธรรมสำหรับการมีส่วนร่วม

๒.๔ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการวิจัย

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่สร้างขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนหรือผู้เกี่ยวข้อง ในด้านต่างๆได้มีส่วนร่วมมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในการที่จะกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งอาจเกิดขึ้นภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาทางสังคมก็ได้ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นลักษณะของการที่ประชาชนเข้ามามีกิจกรรมทั้งภาครัฐภาคเอกชน หน่วยงานรวมไปถึงองค์กรต่างๆซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่องค์กรจะต้องเข้าไปบริหารจัดการการมีส่วนร่วมนั้นเพื่อให้บุคลากรหรือผู้ปฏิบัติงานในองค์กรได้รับรู้ถึงความต้องการที่จะต้องมีความ รับผิดชอบต่อองค์กรของตนเองและมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรนั้นความหมายของการ มีส่วนร่วมนั้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะ ดังนี้

นักวิชาการและหน่วยงานต่างๆ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมส่วนร่วม ของประชาชนไว้ว่า เป็นการแสดงถึงความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่ง ในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุสร้างความเข้าใจให้กระทำการให้บรรลุ

จุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย^๑ และสอดคล้องกับความหมายของการมีส่วนร่วมในทัศนะอื่นที่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วม (Participation) มีความหมายต่าง ๆ กันมากมายบางคนใช้คำนี้ราวกับว่าเป็นคำเดียวกับการให้ข้อมูลต่อสาธารณชน (Public information programs) กล่าว คือ เป็นการให้ข้อมูลไปถึงสาธารณชนบ่อยครั้งที่มีการใช้คำนี้อธิบายถึงการประชาพิจารณ์ (Public hearings) ซึ่งเปิดโอกาสให้ความคิดเห็นในเรื่องที่องค์การประสงค์จะดำเนินการ คำนี้ยังใช้เพื่อแสดงนัยถึงการบรรลุข้อตกลงร่วมกันกับสาธารณชนที่จะได้รับผลกระทบจากองค์การนั้น ไม่มีใครสามารถออกแบบโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ โดยไม่ทำให้เกิดความชัดเจน ในการแปลความหมายเพื่อใช้กับโครงการเป็นการเฉพาะจะเข้าใจได้ดีที่สุดหากอธิบายการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง และเพราะเป็นเรื่องของความต่อเนื่องจึงมีประเภทของการมีส่วนร่วมมากมายไม่จำกัดในแต่ละระดับ แต่สำหรับเป้าหมายของเราถือว่ามี ๔ ประเภทสำคัญ ดังนี้ คือ (๑) ให้ข้อมูลแก่ประชาชน (๒) รับฟังความคิดเห็นของประชาชน (๓) มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา (๔) พัฒนาหาข้อตกลงร่วมกัน^๒ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของการมีส่วนร่วมในทัศนะอื่นที่ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การคืนอำนาจ (Empowerment) ในการกำหนด การพัฒนาให้แก่ประชาชน อย่างน้อยที่สุดประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการริเริ่มวางแผน และดำเนินการในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่และอนาคตของเขา^๓ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มและการพิจารณาตัดสินใจ การปฏิบัติและรับผิดชอบในเรื่อง ต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การที่สามารถให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเองแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ ด้วยว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสแล้วได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง^๔ ตลอดถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ในการบริหารการพัฒนาหรือการบริหารภาครัฐของหน่วยงานภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

^๑ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘๓.

^๒ วันชัย วัฒนศัพท์ และ คณะ, **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม**, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท, ๒๕๕๑), หน้า ๕.

^๓ สายทิพย์ สุคติพันธ์, **ปัญหาผู้นำกับการกำหนดนโยบายแห่งชาติ เรื่อง การพัฒนากับการสาธารณสุขมูลฐานในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๙๒.

^๔ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทยการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖.

ย่อมมีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับประชาชนและชุมชนเสมอ เห็นตัวอย่างได้จากเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งของการบริหารภาครัฐ คือ การให้บริการและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน รวมทั้งการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. ๒๕๕๐) มีบทบัญญัติที่แสดงถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน^๕ พร้อมกับได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพเสมอภาคมิใช่วางอย่างผิวเผิน แต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ^๖ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้าร่วมหรือเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย^๗ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคล ผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบการมีส่วนร่วม จะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้น จะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน^๘ ความหมายเฉพาะเจาะจงถึงการมีส่วนร่วมว่า เป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคมทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมมีแนวคิดอยู่ ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านการมีส่วนร่วมคิดวางแผน ดำเนินการตัดสินใจปฏิบัติการ

๒. ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ ในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความช่วยเหลือ

^๕ ธีรวิทย์ วิวัชรนิภาวรรณ, การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาของหน่วยงานของรัฐ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ออฟเซ็ท ครีเอชั่น จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๗๑ – ๗๔

^๖ นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร : ๕๘๘ Print, ๒๕๔๖), หน้า ๔,

^๗ ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท, ในเอกสาร การสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี : โรงพิมพ์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒), หน้า ๓๕๐

^๘ วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, การพัฒนาชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๐.

๓. การมีส่วนร่วมประเมินผล (Evaluation) ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผล การติดตามตรวจสอบผลสำเร็จของกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อเกิดประโยชน์ และสนองความต้องการของชุมชนได้

๔. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

นอกจากนั้น Uphoff ได้เสนอกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชนบทว่ามี ๓ มิติ และ ๒ บริบท คือ

๑. มิติการมีส่วนร่วม (Dimensions) มี ๓ มิติ ประกอบด้วย

๑) การมีส่วนร่วมอะไรบ้าง (What) แบ่งเป็นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ ร่วมในการ คิดถึงปัญหาโดยระบุความต้องการของชุมชนจนเกิดโครงการระหว่างดำเนินการ (โครงการเริ่มทำและ การตัดสินใจดำเนินการ (โดยองค์กรของชุมชนหรือชาวบ้าน) มีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์และ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน

๒) มีส่วนร่วมกับใครบ้าง (Who, Whom) ได้แก่การพิจารณาองค์ประกอบของผู้ที่ เข้ามามีส่วนร่วมกับชาวบ้านในแต่ละขั้นตอน เช่น ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐองค์กรที่ให้ทุน เป็นต้น ทั้งนี้ได้พิจารณาถึงคุณลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ ของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่อง เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ระดับชั้นในสังคม ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การถือครองที่ดิน เป็นต้น

๓) การมีส่วนร่วมอย่างไร (How) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในลักษณะพื้นฐานของการ มีส่วนร่วม เช่น การเข้าร่วมโดยตรง หรือผ่านองค์กรของชุมชน ขนาดของการมีส่วนร่วม เช่น ความเต็มใจเข้าร่วม การได้รางวัลตอบแทน หรือถูกบังคับให้เข้าร่วม ลักษณะรูปแบบของการ มีส่วนร่วม เช่น ความถี่ และระยะเวลาการเข้าร่วม ผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วม อาจเป็นการเพิ่มพลัง หรืออำนาจขององค์กร หรือเป็นการปฏิสัมพันธ์ธรรมดาเท่านั้น

๒. บริบทของการมีส่วนร่วม (Contexts) มี ๒ บริบท ประกอบด้วย

๑) ลักษณะของโครงการ โดยพิจารณาจากลักษณะของสิ่งที่นำเข้าว่ามีความซับซ้อน ในของเทคโนโลยีเพียงใดลักษณะของประโยชน์ที่ได้รับ (ความเร็ว ช้า ที่ได้รับผลประโยชน์) และเงื่อนไขที่ต้องการกำหนด เช่น การเข้าถึงการบริหารโครงการ ความยืดหยุ่นของโครงการ เป็นต้น

๒) สภาพแวดล้อมของกิจกรรมตามโครงการ ได้แก่ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยทางกายภาพและธรรมชาติ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยทางการเมือง เป็นต้น^๙ ความหมายและหลักการสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา หมายถึง

^๙Cohen, John & Norman T. Uphoff. " Participation in Rural Development : Seeking Clarity Through Specificity , 1980," **World Development**, Vol. 8.

กระบวนการที่ทางรัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครในรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน^{๑๐}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น ซึ่งมีจุดประสงค์มีแนวคิดที่เหมือนกัน มีความร่วมมือกัน การประสานกัน และมีความ รับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนและสังคมให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ประเภทไหนก็ตาม รวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกระดับเข้ามีส่วนร่วมในโครงการหรือกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่ง ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับรู้ ร่วมในการประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ในสิ่งที่มีผลประโยชน์

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดหลักที่นักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, (๒๕๔๗, หน้า ๑๘๓)	๑. ด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคล ๒. จุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดรับผิดชอบร่วมกัน
วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, (๒๕๕๑, หน้า ๕)	๑. ให้ข้อมูลแก่ประชาชน ๒. รับฟังความคิดเห็นของประชาชน ๓. มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนา
สายทิพย์ สุคติพันธ์, (๒๕๕๑, หน้า ๕)	๑. การคืนอำนาจให้ประชาชนเพื่อกำหนด แผนการพัฒนาด้วยตนเอง ๒. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมริเริ่มในการวางแผน และดำเนินการในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสภาพ ความเป็นอยู่ของตนเอง
ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, (๒๕๔๖, หน้า ๒๖), นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, (๒๕๔๖, หน้า ๔)	๑. การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ในการคิดริเริ่มการตัดสินใจการแก้ไขปัญหาด้วย ตนเอง ๒. เพื่อให้เกิดความเสมอภาคต่อการบริหาร

^{๑๐} ไพรัตน์ เตชะรินทร์, นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบท ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๓๖

	จัดการ
วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, (หน้า ๗๑ – ๗๔) ไพรัตน์ เตชะรินทร์, (๒๕๔๗, หน้า ๓๖)	๑. สร้างความสัมพันธ์เกี่ยวข้องระหว่างรัฐกับประชาชนและชุมชนเสมอ ๒. รัฐให้การสนับสนุนและการสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนา
ชิต นิลพานิช และกุลธร ธนาพงศธร, (๒๕๓๒, หน้า ๓๕๐), วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, (๒๕๓๑, หน้า ๑๐)	๑. การดำเนินงานพัฒนาทุกขั้นตอนการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจ ๒. ตอบสนองตรงกับความต้องการและได้รับประโยชน์เสมอ
โคเอน,จอห์น และ โนร์มาน ที ยู บอฟฟ์ Cohen, John & Norman John & Norman T.Uphoff (1980 Vol. 8)	๑. การมีส่วนร่วมคิดวางแผน ๒. การมีส่วนร่วมดำเนินการ ๓. การมีส่วนร่วมประเมินผล ๔. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกคนเป็นผู้ดำเนินการดูแล รักษาและคิดค้นหาวิธีการแนวทางในการดำเนินกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อกิจการนั้น ๆ และเป็นการพัฒนา แนวคิดขัดเกลาการกระทำภายในสังคมที่จะมีการสืบทอดแนวคิด การเรียนรู้ในการบริหารจัดการ ทางสังคมในด้านต่าง ๆ และการมองคุณค่าและเชื่อมโยงที่ส่งผลถึงการจัดระบบของบริหารจัดการ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ร่วมกันแก้ไขปัญหาให้เกิดผลสำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ แนวคิดของการมีส่วนร่วมนี้ ได้มีผู้ให้แนวคิดไว้หลายทัศนะ ดังนี้

องค์กรหรือหน่วยงาน ได้ให้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมค้นหาปัญหาการวางแผนการตัดสินใจและการระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผลรวมทั้งการร่วม รับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ (๑) การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มควบคุมการใช้ (๒) การกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ

และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออก ซึ่งความสามารถของตนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนา โดยรัฐมาเป็นพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาคเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง^{๑๑} สอดคล้องกับนักวิชาการที่ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นคำที่ไม่อาจกำหนดนิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายของการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศหรือแม้แต่ประเทศเดียวกันก็ตาม ดังนั้น ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของตนเอง การตัดสินใจใช้ทรัพยากร^{๑๒}

นักวิชาการ ยังได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่าการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเกี่ยวข้องของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไรโดยใคร การเกี่ยวข้องนี้เป็นการนำโครงการไปปฏิบัติแบ่งปันประโยชน์ติดตามและประเมินผลโครงการสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การมีส่วนร่วมประกอบด้วย ๔ มิติคือ มิติที่หนึ่งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะอะไรควรหรือไม่ควร มิติที่สองการมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาโดยลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ มิติที่สามการมีส่วนร่วมในการแข่งขันเพื่อผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน และมิติที่สี่การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในการดำเนินงาน แตกต่างจากแนวคิดของนักคิดท่านอื่นที่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมาร่วมกับรัฐ โดยรัฐเป็นผู้คิดริเริ่มต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมแบบนี้รัฐเป็นผู้มีอำนาจแต่ต้องการความชอบธรรมด้วยการให้ประชาชนมีส่วนร่วม กระบวนการมีส่วนร่วมจึงถูกออกแบบโดยรัฐประชาชนมีฐานะเป็นเป้าหมายของการมีส่วนร่วม และนอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่แตกต่างกันออกไปอีกว่าวิธีการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะเกี่ยวพันกับสัมพันธภาพแบบเผชิญหน้าหรือหันหน้าเข้าหากัน และความสัมพันธภาพแบบนี้จะนำไปสู่ความเข้าใจที่ดีขึ้นนั่นคือการนำความรู้ความสามารถของหลาย ๆ คนผสมผสานกันและได้การตัดสินใจที่เด็ดขาดกว่าการตัดสินใจที่พวกเขาแต่ละคนได้คิดไว้แล้ว การมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การปรับปรุงของบุคคลแต่ละคนเพื่อตำแหน่งความรับผิดชอบที่สูงขึ้น

^{๑๑} สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๔.

^{๑๒} กรมอนามัย, โครงการศึกษารูปแบบการพัฒนากระบวนแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานภารกิจ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://psdg.anamai.moph.go.th/news/> [๑๗ กันยายน ๒๕๕๖].

โดยมีประเด็นที่แตกต่างกันคือ การมีส่วนร่วมไม่จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นจากประชาชนเป็นผู้กำหนดการมีส่วนร่วมเท่านั้น แต่รัฐก็สามารถเป็นผู้กำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ด้วย เช่น การลงประชามติ เป็นต้น^{๑๓}

สรุปได้ว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมการเป็นแสดงออกทางพฤติกรรมของประชาชนในการร่วมกับภาครัฐซึ่งประชาชนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมนั้นโดยใช้การตัดสินใจว่าจะทำอะไรเพื่อใคร ซึ่งรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งรัฐจะเป็นผู้ออกแบบการมีส่วนร่วมนั่นเองเพียงแต่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้จะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับกิจกรรมการมีส่วนร่วมนั้นว่ามีความสำคัญและเป็นประโยชน์ในภาพรวมต่อประชาชนมากน้อยเพียงใด ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ในการอธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันทรัพยากร ป่าไม้ของตำบลงดดำ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน สำหรับการวิจัยในครั้งนี้

ตารางที่ ๒.๒ แนวคิดหลักนักวิชาการที่ทำการศึกษานโยบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, (๒๕๔๘, หน้า ๑๑๔), กรมอนามัย, (๑๗ กันยายน ๒๕๕๖),	๑. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการบริหารการพัฒนา ๒. ร่วมค้นหาปัญหาการวางแผนการตัดสินใจ ๓. การติดตามประเมินผลรวมทั้งการร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ
โคเฮิน และ อัฟฮอฟ, Cohen and Uphoff, California:SagePublications, 2009), p. 2	๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมาร่วมกับรัฐโดยรัฐเป็นผู้คิดริเริ่ม ๒. ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆของการมีส่วนร่วม

^{๑๓} Cohen and Uphoff, cited in Narayanasamy,N., **Participatory rural appraisal : Principles, methods and application**, (California : Sage Publications, 2009), p. 2.

	๓. รัฐเป็นผู้มีอำนาจแต่ต้องการความชอบธรรม ด้วยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการ
--	---

๒.๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมถือเป็นหลักการสำคัญของประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกระดับได้รับทราบและร่วมกระทำที่เกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองหรือกลุ่มได้รับประโยชน์ทั้งโดยตรงและทางอ้อม ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมถือเป็นสิ่งที่กำหนดความหมายและลักษณะประเภทของการมีส่วนร่วม ซึ่งทฤษฎีต่างๆ นั้น ได้รับการพัฒนาเรื่อยมานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยนักทฤษฎี ต่างก็เชื่อในทฤษฎีของตนเอง บางครั้งอาจมีทั้งข้อดีและข้อเสีย มีทั้งการยอมรับและปฏิเสธไปบ้างตามสถานการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมได้มีผู้ให้ไว้ดังนี้

มีนักวิชาการได้ให้ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามไว้ว่า ทฤษฎีนี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่น้อยมาก เนื่องจากนักวิชาการคิดว่าหากองค์การมีภาวะผู้นำที่ดีก็จะพลอยมีภาวะผู้ตามดีไปด้วย เป็นการมองค่อนข้างแคบ เพราะนอกจากจะมองปรากฏการณ์เพียงด้านเดียว การที่นักวิชาการให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามนั้น พอสรุปสาเหตุหลายประการด้วยกัน คือ ประการแรก นักวิชาการบางคนอาจจะไม่แน่ใจว่าองค์การมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด ที่จะต้องให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมคืออะไรกันแน่ ประการที่สอง หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามเหล่านั้นได้แก่ใครบ้างผู้ตามทั้งหมดหรือเฉพาะผู้ตามทีใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้นำเท่านั้น และประการสุดท้ายหากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้วผู้ตามควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด และลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามอย่างไร บางทฤษฎีการมีส่วนร่วมอาจมีอยู่มากมายหลายทฤษฎีด้วยกันสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบการมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) และทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบการมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ตามแนวคิดทฤษฎีนี้การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแต่การเข้าพิจารณาเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ทฤษฎีนี้ ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษาและการพัฒนาการกระทำทางสังคม ความรับผิดชอบนั้นก็คือ การไม่ยอมให้มีส่วนร่วมนับว่าเป็นการคุกคามตามเสรีภาพของผู้ตาม^{๑๔}

^{๑๔} ดิน ปรชัญญฤทธิ์, ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม ในเอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ ในองค์กร, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๖๒.

การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา
ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคลแก้ไข
ปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน^{๑๕} นักวิชาการได้กล่าวอีกว่า การสร้าง
กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ดินป่าไม้และแหล่งน้ำผู้นำ
ต้องเป็นผู้ผลักดันให้เกิดระบบการจัดการจริงในระดับพื้นที่ ด้วยวิธีระดมคน ระดมทุนทางสังคม
การวางระบบที่ชุมชนต้องมีการจัดการอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม การจัดการทรัพยากรป่าไม้
ในระดับชุมชน “ผู้นำ” จะเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด เพราะเป็นผู้ที่รู้สภาพแวดล้อมในชุมชนและ
ข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชน ใช้แนวคิดใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการ และมีบทบาททำให้ปัญหาของชุมชน
ได้รับสนใจจากชุมชนทุกคน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาร่วมกัน^{๑๖} ทฤษฎีเรื่องการมีส่วนร่วมเกิดจาก
ความเชื่อที่ว่ามนุษย์ เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีปัญญาระดับสูงและควบคุมสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้น มนุษย์
ไม่ว่าจะอยู่ห่างไกลเพียงใด จึงควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อชีวิตของเขาเอง นอกจากนั้น
การมีส่วนร่วมยังช่วยลดปัญหาการแตกแยก เนื่องจากการเข้าถึงสิ่งต่าง ๆ จากภายนอกเข้าไปในชุมชน
ด้วยการมีส่วนร่วมไม่ได้หมายความว่าแค่การมีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนโครงการเท่านั้น แต่ยังรวม
ไปถึงขั้นตอนสำคัญ อย่างเช่น การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน
อย่างมีส่วนร่วม^{๑๗} ยังกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การดำเนินงานร่วมกันให้บรรลุ
ตามวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

๑. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจน
ความต้องการของชุมชน
๒. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและลดปัญหาของชุมชน
เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
๓. ร่วมวางนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อขจัดและแก้ไขปัญหา
และสนองความต้องการของชุมชน
๔. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

^{๑๕} ยุพาพร รูปงาม, การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ,
ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๖.

^{๑๖} ปราณี ราชคมน์, บทเรียนการจัดการระดับชุมชน กรณีป่าชุมชนร่องบอนจังหวัดเชียงราย
ในป่าชุมชน กระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วมของสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร :
ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก, ๒๕๕๑), หน้า ๒๙ – ๓๓.

^{๑๗} ชูเกียรติ ลีสุวรรณ, เอกสารประกอบการสอนวิชาการศึกษาและพัฒนาโครงการเพื่อสิ่งแวดล้อม,
ภาคเรียนที่ ๑ (สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑), หน้า ๔๓

๕. จำกัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๖. ร่วมลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน

๗. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

๘. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำได้ โดยทั้งเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ต่อไป^{๑๘}

สรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม คือ การที่คนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกคนเป็นผู้ดำเนินการดูแลรักษา และคิดค้นหาวิธีการแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ ต่อกิจกรรมนั้น ๆ ทั้งกิจกรรมของตน สังคม ชุมชน ตลอดจนประเทศชาติ และเป็นการพัฒนาแนวคิดขัดเกลาการกระทำภายในสังคมที่จะมีการสืบทอดแนวคิด การเรียนรู้ในการบริหารจัดการ ด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองการปกครอง ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ และการมองคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเชื่อมโยง ที่ส่งผลถึงการจัดระบบของบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนถึงการให้ความสำคัญกับคนในชุมชนในฐานะเป็นผู้ดำเนินการเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ โดยจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย ในการแสวงหาแนวทางการบริหารจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังด้วยการมีจิตสำนึกและมีความตระหนักต่อคุณประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

จากแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม และผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักในการมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ของตำบลดงคำ อำเภอสี จังหวัดดงคำต่อไปนี้นำพูน โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

^{๑๘} ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, สรุปมิติและข้อเสนอแนะจากการประชุมการมีส่วนร่วมในการพัฒนา.

(กรุงเทพมหานคร : ศึกษานโยบายสาธารณะสุขมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗), หน้า ๒๖.

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิดหลักทฤษฎีที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
ปราณี ราชคมน์, (๒๕๕๑, หน้า ๒๙ – ๓๓)	๑. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ดงป่าไม้ “ผู้นำ” เป็นผู้ที่มืบทบาทมากเพราะเป็นผู้ที่รู้สภาพแวดล้อมในชุมชนและข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนได้ดี ๒. แนวคิดใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการ และมีบทบาททำให้ปัญหาของชุมชนได้รับสนใจ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาร่วมกัน
ติน ปรัชญพฤทธิ, (๒๕๓๕, หน้า ๖๒)	๑.ทำให้เป็นประชาธิปไตย(Participatory Democracy) ที่เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ
ยุพาพร รูปงาม, (๒๕๔๕, หน้า ๖)	๑. เป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง
ชูเกียรติ ลิ้สุวรรณ, (๒๕๔๑, หน้า ๔๓)	๑. ช่วยลดปัญหาการแตกแยกในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการในการบริหารจัดการ
ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, (๒๕๒๗, หน้า ๒๖)	๑. การมีส่วนร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา ๒. ร่วมกำหนดนโยบายหรือแผนงาน/โครงการหรือกิจกรรม ๓. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดประหยัดและคุ้มค่า ๔. ปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนา ๕. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย ๖. ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล บำรุงรักษาให้มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผล

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้

แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์อื่น ๆ เพราะป่าไม้มีประโยชน์ทั้งการเป็นแหล่ง

ของปัจจัย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค สำหรับมนุษย์แล้วยังมีประโยชน์ในการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม ถ้าป่าไม้ถูกทำลายลงไปมาก ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น สัตว์ป่า ดิน น้ำ อากาศ ฯลฯ เมื่อป่าไม้ถูกทำลายจะส่งผลไปถึงดินและแหล่งน้ำด้วย เพราะเมื่อเผาหรือถางป่าไปแล้วพื้นดินจะโล่งขาดพืชปกคลุม เมื่อฝนตกลงมาก็จะชะล้างหน้าดินและความอุดมสมบูรณ์ของดินไป นอกจากนี้เมื่อขาดต้นไม้คอยดูดซับน้ำไว้ น้ำก็จะไหลบ่าท่วมบ้านเรือนและที่ลุ่มในฤดูน้ำหลาก พอถึงฤดูแล้งก็ไม่มีน้ำซึมใต้ดินไว้หล่อเลี้ยงต้นน้ำลำธาร ทำให้แม่น้ำมีน้ำน้อย ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม

๒.๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับการป้องกันทรัพยากรป่าไม้

จากการประมวลเนื้อหาความหมายเกี่ยวกับการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ ผู้วิจัยใช้เนื้อหาจากนักวิชาการต่าง ๆ มานำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้องและสาระสำคัญอื่น ๆ ดังนี้

นักวิชาการ ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ว่าการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบประชาชนมีส่วนร่วม นั้น ให้แนวคิด โดยพิจารณาจากมิติต่าง ๆ ดังนี้

๑. มิติด้านนิเวศวิทยา แนวความคิดด้านนี้ คือ การยอมรับว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ (Eco system) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต คือ คน สัตว์ ต้นไม้ รวมไปถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิตประกอบเป็นระบบนิเวศน์ภายใต้การเชื่อมโยงระบบต่าง ๆ ที่สร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นในระบบนิเวศน์นั้น ๆ คนหรือมนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยและพึ่งพิงในระบบนิเวศน์ มนุษย์จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน์ แต่อย่างไรก็ดีโดยที่พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดจากระบบสังคมของมนุษย์ ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ มีอิทธิพลต่อความสมดุลของระบบนิเวศน์ การจัดการที่มุ่งหวังให้เกิดสมดุลจึงมุ่งถึงการที่จะให้มนุษย์สามารถอาศัยและพึ่งพิงระบบนิเวศน์โดยหลีกเลี่ยงการทำลาย

๒. มิติด้านการพัฒนาชนบท แนวคิดด้านนี้ มองว่า กิจกรรมด้านป่าไม้เป็นกิจกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในชนบทให้สมาชิกของชุมชนสามารถอยู่ได้ และเนื่องจากป่าไม้เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนในชนบทพึ่งพิงเป็นประจำในลักษณะต่าง ๆ เช่น เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เป็นแหล่งไม้ใช้สอยเป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมใจอันเกิดจากความเชื่อและประเพณีที่สืบทอดกันมา ประชาชนในชนบท แต่ละแห่งมีการดำรงชีวิตและวิธีการดูแลบำรุงรักษาแหล่งป่าไม้แตกต่างกันไปตามประโยชน์ที่ได้รับจากป่าพัฒนามาเป็นความรู้และภูมิปัญญาของแต่ละชุมชน กิจกรรมด้านป่าไม้จึงเป็นกิจกรรมที่อำนวยต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในชนบทจำเป็นที่จะต้องนำมาดำเนินการร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ชุมชนชนบทอยู่รอดและพัฒนาตนเองได้

๓. มิติด้านการกระจายอำนาจ เป็นแนวคิดการกระจายอำนาจจากศูนย์กลางไปสู่องค์กรท้องถิ่นในการรักษาป่าไม้แนวความคิดนี้เริ่มจากรัฐต้องการผู้ร่วมดำเนินการหรือผู้ช่วยเหลือ ประกอบกับรัฐธรรมนูญได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม และประชาชนต้องการมีส่วนร่วมในการ

ดำเนินการต่างๆของภาครัฐมากขึ้น รัฐจึงส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันดูแลรักษาเพื่ออนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้สามารถอำนวยประโยชน์ให้แก่ชุมชนที่อยู่ใกล้ป่า และยังเน้นการกระจายให้หน่วยงานในภูมิภาคสามารถให้บริการแก่ประชาชนได้ตรงกับความต้องการมากยิ่งขึ้น

๔. มิติด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ ภายใต้ความเป็นจริงที่ว่า ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สามารถทดแทนได้(Renewable resource) และยังเป็นทรัพยากรที่ออกเจยจนสามารถจัดการให้เป็นประโยชน์อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ป่าไม้ยังเป็นแหล่งที่มนุษย์ต้องพึ่งพิงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะการเป็นปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจเป็นแหล่งรักษาสมดุลธรรมชาติที่ใหญ่ที่สุด และมนุษย์จำเป็นต้องจัดการเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ดังนั้น ผู้ที่จะจัดการได้ดีที่สุดก็คือผู้ที่อยู่ใกล้ที่สุดและคุ้นเคยที่สุดนั่นเอง^{๑๙}

นักวิชาการ ได้กล่าวไว้ว่า การป้องกันทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่สำคัญ ๔ ด้านหลัก ๆ คือ ด้านการป้องกันปราบปรามผู้กระทำผิดกฎหมายป่าไม้ ด้านการฟื้นฟูดูแลทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบต่าง ๆ ด้านการเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และด้านการส่งเสริมพัฒนางานวิจัย เพื่อต่อยอดและใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ กรมป่าไม้ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) เพื่อเป็นการฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ ส่งเสริมให้ราษฎรใช้ประโยชน์ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ราษฎรมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยใช้ แนวทางการปลูกป่า ๓ อย่างได้ประโยชน์ ๔ อย่าง คือ ปลูกไม้ไว้ใช้สอยเป็นไม้ที่จะนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิง, ปลูกไม้ไว้บริโภคเป็นไม้ที่ใช้เป็นอาหาร, ปลูกไม้เศรษฐกิจเป็นไม้ที่สามารถนำไปจำหน่ายเป็นสินค้าได้ และปลูกหญ้าแฝกเพื่อเป็นการอนุรักษ์ดินและน้ำ^{๒๐}

นักวิชาการ ได้กล่าวไว้ว่าการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การผลักดันด้านการรักษาป่าและควบคุมไฟป่า เป็นวาระแห่งชาติพัฒนาเป็นนโยบายสาธารณะโดยน้อมนำพระราชเสาวนีย์และทำงานแบบบูรณาการการพัฒนา/ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินคดีให้รวดเร็ว จัดตั้งกองทุนป้องกันฟื้นฟูป่า เสริมสร้างการมีส่วนร่วมและเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่าทั้งในและต่างประเทศ สนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์อย่างพอเพียงต่อการปฏิบัติหน้าที่ ประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของงาน

^{๑๙} กมล แพรกทอง, แนวความคิดของป่าชุมชน ใน ป่าชุมชนในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : กรมป่าไม้, ๒๕๓๗), หน้า ๕ – ๑๑.

^{๒๐} สุวิทย์ รัตนมณี, สัมมนาเชิงปฏิบัติการทบทวนด้านการป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๕), หน้า ๑๓.

ป้องกัน โดยจัดตั้งช่องสถานีวิทยุ โทรทัศน์ ด้านป่าไม้และสิ่งแวดล้อม พัฒนาสารสนเทศทางภูมิศาสตร์รวมถึงการนำ Social Network และเทคโนโลยีการสื่อสารในการป้องกันส่งเสริมความก้าวหน้าในสายงานป้องกัน เช่น ส่งเสริมการปลูกป่า ปรับปรุงหน่วยงานให้เป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ และเป็นจุดประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ (Data Center)^{๒๑}

นักวิชาการ ได้กล่าวว่า การป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การอนุรักษ์ การจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การคุ้มครองส่งเสริมรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการบำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักพัฒนาการที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำหนดภาวะมลพิษที่มีต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้^{๒๒}

นักวิชาการ ได้กล่าวไว้ว่า การป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การจัดวางแนวเขตพื้นที่ของรัฐให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ให้ความรู้ด้านวิชาการเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร โดยจัดให้มีการอบรมผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หรือกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนตลอดจนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ ข้าราชการ นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปให้มีความสำนึกในคุณค่า รักษาหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติของรัฐ จัดให้มีแผนการประชาสัมพันธ์ระดับชาติ เพื่อบรรณงในการอนุรักษ์พื้นที่ของรัฐ ให้จัดทำแผนที่แสดงภาพและประเภททรัพยากร ของรัฐตั้งแสดงไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเขต สำนักงานเทศบาล สภาตำบลและส่วนราชการที่รับผิดชอบดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์พื้นที่ของรัฐ สำหรับพื้นที่ของรัฐประเภทที่เป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดินที่สงวนไว้เพื่อใช้ประโยชน์ของแผ่นดิน โดยเฉพาะและประเภทสาธารณะสมบัติของแผ่นดินที่พลเมืองใช้ร่วมกันให้ มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงโดยให้อธิบดีกรมที่ดินมอบอำนาจหน้าที่การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดตามความเหมาะสม หากมีผู้คัดค้านการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงก็ให้ดำเนินการตามระเบียบ

^{๒๑} อมร ต่อเจริญ, เอกสารบรรยายการทบทวนยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า, (กรุงเทพมหานคร : กรมป่าไม้), ๒๕๕๕.

^{๒๒} วินิจ รักษาติ, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม, เอกสารประกอบคำบรรยาย การบริหารทรัพยากรป่าไม้, (กรุงเทพมหานคร : กรมป่าไม้, ๒๕๔๔), หน้า ๕๓

ที่คณะกรรมการกำหนดโดยส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือหากมีความจำเป็นต้องแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบให้ดำเนินการแก้ไขให้สอดคล้องกันด้วย^{๒๓}

นักวิชาการ ได้กล่าวไว้ว่า ยุทธศาสตร์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและของทุกภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างกลไกและกฎระเบียบที่เหมาะสมที่เอื้อต่อการฟื้นฟูและจากการที่ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดการสมดุลของระบบนิเวศน์ นอกจากนี้แล้วกรมป่าไม้ยังให้ความสำคัญต่องานด้านการวิจัยเพื่อปลูกป่าไม้ทั้งสวนป่าเศรษฐกิจ สวนป่าอนุรักษ์ และป่าเพื่อการใช้สอย เพื่อให้การจัดการและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้สามารถกระทำอย่างต่อเนื่อง และประสานสอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่นๆ จึงสมควรกำหนดนโยบายการป่าไม้แห่งชาติไว้ให้เป็นที่แน่นอน เพื่อให้ภาคส่วนราชการและภาคประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีความเข้าใจร่วมกัน และถือเป็นแนวทางการปฏิบัติในการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ โดยเจ้าหน้าที่อาศัยความร่วมมือจากประชาชนคนในท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและท้องที่ รวมถึงภาคเอกชน ในลักษณะพหุภาคีในการป้องกัน โดยยึดถือหลักทางนิติธรรมและยุติธรรมมีความเสมอภาค อย่างสม่ำเสมออย่างเป็นระบบ ไม่เลือกปฏิบัติและไม่เกรงกลัวต่ออิทธิพลใด ๆ ให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องซึ่งความพยายามในการดำเนินการดังกล่าว เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไทย ไม่ให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของประเทศลดน้อยลง มิเช่นนั้นแล้วเราอาจจะไม่เหลือทรัพยากรทางธรรมชาติไว้ให้ไว้ให้มนุษย์ได้สัมผัส^{๒๔}

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่สำคัญ คือ ด้านการป้องกันปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายป่าไม้ ด้านการฟื้นฟูดูแลทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบต่าง ๆ เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ส่งเสริมพัฒนาด้านงานวิจัย ทั้งการผลักดันด้านการรักษาป่าและควบคุมไฟป่าเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าส่งเสริมให้ราษฎรใช้ประโยชน์ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีการจัดการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสร้างความสมดุลอย่างยั่งยืน และให้ความรู้ด้านวิชาการเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร โดยจัดให้มีการอบรมผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหรือกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนตลอดจนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ ข้าราชการ

^{๒๓} วนิดา พรโพบูลย์, คำอธิบายกฎหมาย ที่ดินป่าไม้ เอกสารสิทธิที่ดิน และ การตรวจพิสูจน์สิทธิในที่ดิน, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์พิชิต, ๒๕๕๒), หน้า ๒๗.

^{๒๔} จงเจริญ กิจสำราญกุล, การจับกุม ตรวจยึด การอายัด ตามกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๖๖

นิสิต นักศึกษาและประชาชนทั่วไปให้มีความสำนึกในคุณค่ารักหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ
อย่างเป็นระบบ

ตารางที่ ๒.๔ แนวคิดหลักนักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับการการป้องกันทรัพยากร
ป่าไม้

นักวิชาการหรือนักวิจัย	หลักแนวคิด
กมล แพรกทอง, (๒๕๓๗, หน้า ๕ - ๑๑)	๑. การจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบประชาชนมีส่วนร่วม นั้น โดยให้พิจารณาจากมิติ ต่าง ๆ คือ - มิติด้านนิเวศวิทยา - มิติด้านการพัฒนาชนบท - มิติด้านการกระจายอำนาจ - มิติด้านการอนุรักษ์
สุวิทย์ รัตนมณี, (๒๕๕๕, หน้า ๑๓)	๑.ด้านการป้องกันปราบปรามผู้กระทำความผิด กฎหมาย ๒.ด้านการฟื้นฟูดูแลทรัพยากรป่าไม้ในทุก รูปแบบ ๓.ด้านการส่งเสริมพัฒนา งานวิจัย ส่งเสริมด้าน การใช้ประโยชน์ ในเชิงอนุรักษ์
อมร ต่อเจริญ, (กรมป่าไม้, ๒๕๕๕)	๑. ผลักดันด้านการรักษาป่า ๒. ควบคุมไฟป่า ๓. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการป้องกัน รักษาป่า
วินิจ รักชาติ, (๒๕๔๔, หน้า ๕๓)	๑.การอนุรักษ์และการจัดการบำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ๒. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล
วนิดา พรไพบูลย์, (๒๕๕๒, หน้า ๒๗), จงเจริญ กิจสำราญกุล, (๒๕๔๕, หน้า ๖๖),	๑.จัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านวิชาการ เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรอย่างถูกวิธี ๒. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เน้นการมีส่วนร่วม

	ให้ทุกภาคส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ๓. การกำหนดพื้นที่ป่ากับพื้นที่ทำกินให้มีความชัดเจนโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ๔. สร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น ๕. ยึดถือหลักทางนิติธรรมและยุติธรรมมีความเสมอภาคอย่างสม่ำเสมออย่างเป็นระบบ
--	---

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันทรัพยากรป่าไม้

จากการประมวลเนื้อหาของแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ผู้วิจัยได้ใช้เนื้อหาจากนักวิชาการต่าง ๆ นำมาเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้องและสาระสำคัญแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ ดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรอบนโยบายแผนระดับชาติที่กำหนดกรอบแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ - ๖ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๓๔) เป็นแผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจและปฏิรูปที่ดินเพื่อเป็นฐานการผลิต ทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและความสมดุลของธรรมชาติ สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๓๔) ได้กำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาโดยเริ่มให้การสนับสนุนให้ประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ปกป้อง ดูแล และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) เน้นถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงเปลี่ยนวิธีการวางแผนการจัดการงบประมาณ เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติจากที่ยึดหน่วยงานเป็นหลักมาเป็นยึดพื้นที่ และศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติแต่ละประเภทเป็นหลัก โดยมีขบวนการและเครือข่ายการทำงานร่วมกันหลายฝ่ายที่มุ่งวัตถุประสงค์เดียวกัน รวมทั้งเพิ่มความเข้มแข็งให้กับชุมชน

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) เป็นการดำเนินต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม เป็นแผนที่ได้อัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และให้ความสำคัญกับการจัดการ ปรับปรุงการจัดการให้เกิด

ความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมการนำทรัพยากรไปใช้ประโยชน์ในระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน โดยเน้นการบริหารจัดการที่อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการใช้ประโยชน์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน^{๒๕}

การป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ คือ การพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน(Sustainable Development) แนวความคิดใหม่นี้ได้นำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ๒ แนวทาง คือ

๑. การให้ประชาชนและองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม

๒. การให้ระบบการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างชัดเจน ปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้ง ป่าไม้ ที่ดิน และแหล่งน้ำที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน คือ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในภาคชนบทเพื่อตอบสนองการพัฒนาของภาคเมือง และเสนอถึงแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยประชาชนท้องถิ่น ซึ่งพอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้ คือ สร้างศักยภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถใช้ได้ เช่น การกำหนดชนิดปริมาณสัดส่วนและการกระจายการใช้ ก็สามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้ อนึ่งการใช้แบบยั่งยืนนั้น นอกจากจะคำนึงถึงการควบคุมกิจกรรมของมนุษย์ด้วย นั้นหมายถึง การควบคุมหลักการและวิธีการปฏิบัติในการใช้น้ำ เครื่องมือและอุปกรณ์มาใช้ รวมถึงการควบคุม เวลา สถานที่ และพลังงานที่ใช้ให้เกิดปฏิบัติการด้วยจึงจะยังผลแบบยั่งยืน

การฟื้นฟู (rehabilitation) หมายถึง ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมแล้วให้แปรสภาพเป็นปกติทั้งโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ซึ่งการดำเนินการนั้นอาจจะให้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ (การให้ฟื้นฟู ด้วยตนเอง) หรือการให้เทคโนโลยีช่วยให้เกิดการฟื้นฟู เช่น ป่าเสื่อมโทรมอาจทิ้งไว้ให้ฟื้นตัว แหล่งน้ำเสื่อมโทรมอาจขุดลอกตะกอน หรือใช้เทคโนโลยีระบบบำบัดน้ำเสียเหล่านี้เป็นต้น

การป้องกัน ภัยอันตรายที่เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและบทบาทของโครงสร้างทั้งระบบเป็นเรื่องสำคัญ เพราะว่าถ้าโครงสร้างเปลี่ยนแปลงในทางลบแล้วย่อมทำให้การทำงานของระบบเปลี่ยนไปด้วย อนึ่ง การป้องกันต้องทำทั้งสองลักษณะคือ ป้องกันก่อนมีการทำลาย (prevention) จำเป็นต้องดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ และการป้องกันภัยที่เกิดซ้ำซาก (protection) ก็ต้องหาทางยุติทั้งสองลักษณะการป้องกันต้องอาศัยเทคโนโลยีที่เหมาะสมทั้งสิ้น

^{๒๕} ณรงค์ วงศ์สวัสดิ์, การป้องกันรักษาป่าโดยชุมชนมีส่วนร่วม : กรณีศึกษายานชนแปะ ตำบลบ้านแปะ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่, (กรุงเทพมหานคร : กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗ - ๑๘.

การสงวน (preservation) เป็นสิ่งที่กระทำเมื่อแน่ชัดว่ามีการสูญเสียแบบสมบูรณ์จะเกิดขึ้นของสิ่งแวดล้อม การสงวนเน้น “ประเภท” ของสิ่งแวดล้อมเป็นหลักแต่ไม่ได้เน้น “พื้นที่” เป็นสำคัญบางกรณีอาจสงวนทั้งประเภทและพื้นที่ก็ได้ ตัวอย่างของการสงวน เช่น สัตว์ป่าสงวน การสงวนพันธุ์ไม้ เป็นต้น^{๒๖} แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วม การกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) ที่มุ่งจัดการเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการฟื้นฟูบูรณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่อาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนได้ดำเนินการและร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายควบคู่ไปกับการสร้างกลไก และกฎระเบียบที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คืนสู่สภาพที่เอื้อต่อความสมดุลของระบบนิเวศและเกื้อหนุนการดำรงชีวิตของทุกกลุ่ม รวมทั้งเปิดโอกาสให้คนยากจนในสังคมได้มีโอกาสได้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑.๑ การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยกระบวนการการมีส่วนร่วมจากท้องถิ่น ชุมชน และประชาชนอย่างจริงจัง โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑.๑ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่มีความเสื่อมโทรมรุนแรง ทั้งทรัพยากรป่าไม้ ทั้งป่าบกและป่าชายเลน ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรชายฝั่งทะเล ทะเลไทย

๑.๒ เปิดโอกาสและเพิ่มขีดความสามารถให้แก่ท้องถิ่น ชุมชน และประชาชนทั่วไปให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นการสร้างจิตสำนึกและใช้มาตรการต่างๆ ที่ร่วมกันกำหนดเพื่อช่วยป้องกันดูแลรักษาและลดปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายในการจัดการอีกด้วย

๑.๓ การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มงวด

๒. การจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ให้เหมาะสมกับศักยภาพและเกิดความเป็นธรรมในการใช้ประโยชน์ ไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ดังนี้

๒.๑ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างเหมาะสมกับศักยภาพที่มีโดยก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม และไม่ส่งผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมด้วยการออกกฎหมายกำหนดเขตการใช้ที่ดินที่ครอบคลุม ทั้งพื้นที่ดินทางการเกษตร อุตสาหกรรม

^{๒๖} วัชร วัชรนิภาวรรณ, การบริหารและการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติบาบาทขององค์กรในท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๘.

ที่อยู่อาศัยและเขตป่าไม้ตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ รวมทั้งคุ้มครองที่ดินทางการเกษตร ที่รัฐได้ลงทุนระบบชลประทานไปแล้วได้ใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง

๒.๒ ปรับปรุงระบบการจัดการด้านการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและการ ออกเอกสารสิทธิ เพื่อแก้ไขปัญหาเกษตรกรไร้ที่ทำกิน และมีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ

๒.๓ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่สอดคล้องกับความต้องการ ของประชาชนในพื้นที่ มาจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรม และเพียงพอต่อความต้องการโดยวางกลไก การบริหารจัดการน้ำที่เปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วม

๒.๔ กำหนดเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่งทะเลไทย และเขตต่อเนื่อง ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นด้วย^{๒๗} การมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการใช้ประโยชน์ที่ดินของประชาชนบ้านวุ่น ตำบลห้วยทราย อำเภอกะกอย จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรอิสระต่าง ๆ ที่นำมาพิจารณาทุกตัวได้แก่ เพศ อาชีพ และระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว รายได้ครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม จำนวนแรงงานในครัวเรือน การมีอาชีพ การมีอาชีพรองและขนาดพื้นที่ถือครองไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น ๐.๐๕ ดังนั้น จึงต้องอาศัยโครงการประชาสัมพันธ์ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยเร่งด่วนในพื้นที่เท่าที่ จะทำได้เพื่อสร้างความเข้มแข็งของการ มีส่วนร่วมด้านนี้^{๒๘} ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม มีผลต่อการพึงพิงผลิตผลจากป่าและการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ของราษฎรในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าผาแดง จังหวัดระนอง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพึงพิงผลิตผลจากป่า ได้แก่ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนและขนาดพื้นที่ ถือครอง นอกจากนี้ปรากฏว่าไม่มีตัวแปรใดเลยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจ อันดี ให้กับราษฎรในพื้นที่ รวมทั้งมีการก่อตั้งป่าชุมชนขึ้นด้วย^{๒๙} จากสถานการณ์ของ

^{๒๗} เลิศ จันทนภาพ, แผนและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรป่าไม้, ในเอกสาร ประกอบการบรรยายวิชา การบริหารทรัพยากรป่าไม้, (แพร่ : โรงเรียนการป่าไม้แพร่, ๒๕๔๔), หน้า ๘ – ๑๐.

^{๒๘} ฉัตร ปิ่นปัก, การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการใช้ประโยชน์ที่ดินของประชาชน บ้านวุ่น อำเภอกะกอย จังหวัดสระบุรี, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๕๘.

^{๒๙} บรรณรักษ์ เสริมทอง, “ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีผลต่อการพึงพิงผลิตผลจากป่าและการมี ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าผาแดง จังหวัดระนอง”, วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๑.

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมาปัญหาทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมก็ยังคงเป็นเรื่องที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาอยู่ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านป่าไม้ ก็ยังคงมีเรื่องการบุกรุกหรือเข้ายึดถือครอบครองพื้นที่ของเขตอนุรักษ์หรือเขตป่าสงวนแห่งชาติอยู่ ซึ่งดูแล้วหลาย ๆ คนพยายามที่จะครอบครอง อันจะทำให้เหมือนว่าเกิดปัญหาของความขัดแย้งขึ้น ซึ่งจริง ๆ แล้วเป็นปัญหาที่เรียวิ่งคล้าย ๆ กันว่าโต้แย้งกันในเรื่องของปัญหาที่ทำกิน เพราะฉะนั้นปัญหาลักษณะของทางด้านทรัพยากรป่าไม้จึงมีด้วยกัน ๒ ลักษณะกล่าว คือ

๑. การบุกรุกเข้าไปโดยผิดต่อกฎหมาย ซึ่งกรณีนี้ถ้ามีการบุกรุกก็จะมี การจับกุม และการแจ้งความดำเนินคดี

๒. ในลักษณะเรียวิ่งที่ทำกิน จึงอยู่ในขั้นตอนที่กระทรวงฯ จะต้องทำการพิสูจน์ เพราะฉะนั้นตรงนี้ก็จะมีโครงการที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเข้ามาช่วยเหลือแก้ไขปัญหาการบุกรุกทรัพยากรป่าไม้ของประเทศ ซึ่งเราจะใช้ทางด้านเทคโนโลยี ภาพถ่ายจากดาวเทียม และภาพถ่ายทางอากาศมาใช้ในการที่จะสแกน ที่จะทำให้เห็นแนวเขตที่ชัดเจนของพื้นที่อนุรักษป่าไม้ โดยการจะเอาภาพถ่ายย้อนหลังแปลงออกมาว่าประชาชน หรือมีใครเข้าไปอยู่พื้นที่ตรงนั้นก่อนหรือหลังอย่างไร คือ ถ้าเข้ามาที่หลังก็ถือว่าไม่ถูกต้องแต่ถ้าเข้ามา ก่อนกระทรวงฯ ก็จะได้รับเรื่องไว้พิจารณา^{๓๐}

สรุปได้ว่า การป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ คือ การพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในเชิงอนุรักษ์ โดยให้ประชาชนและองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมการจัดระบบการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างชัดเจน มีการฟื้นฟู ป้องกัน สงวน ปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้ง ป่าไม้ ที่ดิน และแหล่งน้ำ ที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน คือ สร้างศักยภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถใช้ได้อย่างยั่งยืน ประชาสัมพันธ์ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สร้างเสริมความรู้ในพื้นที่เพื่อสร้างความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วม

^{๓๐} ศักดิ์สิทธิ์ ตรีเดช, รักรักษ์สิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑

ตารางที่ ๒.๕ ทฤษฎีนักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับการการป้องกันทรัพยากรป่าไม้

นักวิชาการหรือนักวิจัย	หลักแนวคิด
วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, (๒๕๓๕, หน้า ๑๐๘) เลิศ จันทนภาพ, (๒๕๔๔, หน้า ๘ – ๑๐)	๑. ให้ประชาชนและองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ๒. การจัดระบบการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างชัดเจน ๓. มีการฟื้นฟู ป้องกัน สงวน และรักษาไว้ ๔. ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเชิงอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เหมาะสมกับศักยภาพและเกิดความเป็นธรรม
ฉัตร ปันปิก, (๒๕๔๓, หน้า ๕๘), บรรรักษ์ เสริมทอง, (๒๕๔๘, หน้า ๒๑)	๑. ทำการประชาสัมพันธ์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ๒. สร้างเสริมความรู้ความเข้าใจกับคนในพื้นที่เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

๒.๓ หลักธรรมสำหรับการมีส่วนร่วม

หลักอภิธานิยธรรม เป็นหลักธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว เป็นหลักใช้ในหารบริหารการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การดำเนินการบริหารการปกครองเกิดความเสื่อมพร้อมเสริมสร้างให้เกิดความเจริญฝ่ายเดียว สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหมู่คณะทั้งฝ่ายบ้านเมืองและฝ่ายคณะสงฆ์ให้นำไปสู่ความเจริญโดยฝ่ายเดียว อภิธานิยธรรม เป็นหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในมหาปรีนิพพานสูตร และอรรถกถาสุมังคลวลลสินี ทีฆนิกายมหาวรรค ซึ่งสมเด็จพระสังฆราช กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้ทรงแปลไว้ อภิธานิยธรรม ถูกนำมาแต่งเป็นฉันท์ โดยนายชิต บุรทัต ชื่อว่าสามัคคีเภทคำฉันท์ ซึ่งเป็นเรื่องทีสอนให้เห็นโทษของการแตกสามัคคี ที่ไม่เพียงแต่มีผลกระทบต่อบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีผลถึงองค์การหรือหน่วยงานอีกด้วย

อภิธานิยธรรม หมายถึงธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง ครั้งหนึ่งวัสสการพราหมณ์อำมาตย์ผู้ใหญ่ในนครรัฐเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อต้องการที่จะทราบเหตุแห่งเลื่อมเพราะพระเจ้าอชาตศัตรูต้องการที่จะปราบ

แคว้นวัชชี แต่ยกกองทัพไปรบเมื่อใด ก็ต้องพ่ายแพ้กลับมาทุกทีไม่สามารถเอาชนะกษัตริย์แห่งแคว้นวัชชีได้เลย จะมีวิธีการอย่างไรทำให้แคว้นวัชชีพินาศถึงความวอดวาย”

มหาปริณิพพานสูตร พระผู้มีพระภาครับสั่งกับท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ เธอจงสั่งให้ภิกษุทุกรูปซึ่งอยู่อาศัยพระนครราชคฤห์ ให้มาประชุมกันในวันอุกฺกุฏฐานศาลา ท่านพระอานนท์รับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว สั่งให้ภิกษุทุกรูปซึ่งอยู่อาศัยพระนครราชคฤห์ ให้มาประชุมกันในวันอุกฺกุฏฐานศาลา แล้วจึงเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรข้างหนึ่ง ครั้นท่านพระอานนท์นั้น เรียบร้อยแล้วได้ทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญภิกษุสงฆ์ประชุมกันแล้ว ขอพระองค์ทรงทราบกาลอันควรในบัดนี้เถิดฯ ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาคทรงลุกจากอาสนะ เสด็จเข้าไปยังอุปัฏฐานศาลา แล้วประทับนั่ง บนอาสนะที่ปูลาดไว้ ครั้นประทับนั่ง แล้ว รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลายเราจักแสดงอปฺปหานิยธรรมทั้ง ๗ แก่พวกเธอ พวกเธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

๑) ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุหมั่น ประชุมกันเรื่อยๆ อยู่เพียงได้ฟังหวังได้ซึ่งความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเพียงนั้น

๒) ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุจักพร้อมเพียงกันประชุม จักพร้อมเพียงกันเลิกประชุมและจักพร้อมเพียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์พึงกระทำอยู่เพียงใดฟังหวังได้ซึ่งความเจริญอย่างเดียว ไม่มีเสื่อมเพียงนั้น

๓) ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุจักไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้แล้วจักไม่ถอนสิ่งที่ได้บัญญัติไว้แล้ว จักสมาทานประพฤติดอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่ได้บัญญัติไว้แล้ว อยู่เพียงใด ฟังหวังได้ซึ่งความเจริญอย่างเดียว ไม่มีเสื่อมเพียงนั้น

๔) ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุจักสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้รู้ ตันณুবวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก และจักเชื่อฟังถ้อยคำของท่านเหล่านั้นอยู่เพียงใด ฟังหวังได้ซึ่งความเจริญอย่างเดียว ไม่มีเสื่อมเพียงนั้น

๕) ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุจักไม่ล่ออำนาจแก่ตนหาอันจะก่อให้เกิดภพใหม่ซึ่งบังเกิดขึ้นแล้วอยู่เพียงใด ฟังหวังได้ซึ่งความเจริญอย่างเดียว ไม่มีเสื่อมเพียงนั้น

๖) ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุจักเป็นผู้ยินดีในเสนานะปา อยู่เพียงใดฟังหวังได้ซึ่งความเจริญอย่างเดียว ไม่เสื่อมเพียงนั้น

สรุปได้ว่า ในอปฺปหานิยธรรมได้แก่ (๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ คือ การหมั่นปรึกษาหารือกันในหมู่คณะ (๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ข้อนี้แปลอีกอย่างหนึ่งว่า พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันผลประโยชน์ของส่วนรวม

พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย (๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ อันขัดต่อหลักการเดิมที่ได้กำหนดไว้ ดีแล้ว ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ ตามหลักการเดิม ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้ เดิม (๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็น สิ่ง อันควรรับฟัง (๕) บรรดากุลสตรีกุลกุมารทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรืออดคร่ำขึ้นใจไม่ รังแกต่อผู้ที่อ่อนแอกว่า (๖) เคารพสักการบูชาเจดีย์ ปุชนียสถานและปุชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ ต่างๆ ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำ แก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป (๗) จัดให้ความอารักขา คุ่มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระ อรหันต์ทั้งหลาย (หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่า ขอพระ อรหันต์ทั้งหลายที่ยังมีได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก^{๓๑}

๒.๓.๑ ความหมายของหลักอภิธานิยธรรม

หลักอภิธานิยธรรม ซึ่งเป็นธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญ ฝ่ายเดียว บุคคลใดนำไปประพฤติปฏิบัติตามแล้วจะไม่ทำให้เกิดการแตกแยก ให้เกิดความสามัคคี และมีความเป็นปึกแผ่นในสังคม มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของหลักอภิธานิยธรรมไว้ ผู้วิจัย ได้ค้นคว้านำมาประยุกต์ใช้ในการทำวิจัย ดังนี้

นักวิชาการ ได้อธิบายเกี่ยวกับอภิธานิยธรรม ความว่า ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม, ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวมี ๗ ข้อ ที่ตรัสสำหรับภิกษุ (ภิกษุอภิธานิย ธรรม) ยกมาแสดงหมวดหนึ่ง ดังนี้ ๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ๒. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกัน ประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ ๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าบัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้แล้วสมათานศึกษา อยู่ในสิกขาบทตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ๔. ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์ เคารพ นับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน ๕. ไม่ละอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น ๖. ยินดีในเสนา สนะปา ๗. ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้ อยู่เป็นสุข^{๓๒}

นักวิชาการ ได้อธิบายเกี่ยวกับอภิธานิยธรรม ความว่า ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว ชื่อว่าอภิธานิยธรรม มี ๗ อย่าง คือ ๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ๒. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุม ก็พร้อมเพรียงกันเลิกและพร้อมเพรียงกัน ช่วยทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ ๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติ

^{๓๑} ที่.ป.อ. (ไทย) ๒/๑๘๘๘-๓๙๑๕/๓๘-๑๕๙.

^{๓๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรีนติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๙๗ – ๔๙๘.

ไว้แล้วสมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ๔. ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นประธานในสงฆ์เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่าน ๕. ไม่ลุ่มอำนาจแก่ความอยาก ที่เกิดขึ้น ๖. ยินดีในเสนาสนะป่า ๗. ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ธรรม ๗ อย่างนี้ ตั้งอยู่ในผู้ใด ผู้นั้นไม่มีความเสื่อมเลย มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว^{๓๓}

นักวิชาการ ได้ให้ความหมายของหลักอปริหานิยธรรม ไว้ว่า เป็นธรรมอันไม่เป็นที่ตั้ง แห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง คือ

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกกิจกรรม ที่ควรทำ
๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่ได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้
๔. ท่านใดเป็นใหญ่ในชุมชน ควรเคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่า เป็นสิ่งอันควรเชื่อฟัง

๕. บรรดาภุคคณาจารย์ กุลกุมารให้อยู่ดีโดยมิข่มเหง หรืออุคคร่าชื่นใจ

๖. เคารพสักการบูชาเจดีย์

๗. จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย^{๓๔}

นักวิชาการ ได้ให้ความหมายของหลักของอปริหานิยธรรม ไว้ว่าการถือธรรมเป็นใหญ่ ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว ไม่มีเสื่อมเสียเลย คือ

๑. หมั่นประชุมเนื่องนิตย์
๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ข้อนี้แปลอีกอย่างหนึ่ง พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย
๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ลบล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม
๔. ท่านเหล่าใดเป็นใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่าน ว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕. บรรดาภุคคณาจารย์ กุลกุมารทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรืออุคคร่าชื่นใจ

^{๓๓} พระมหาอำนาจ พุทธิเมธี, **นวโกวาท ฉบับชาวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : หจก. รุ่งเรืองสาส์นการ พิมพ์), หน้า ๘๖ – ๘๗

^{๓๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๑๑.

๖. การปลักการบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงจนอนุสาวรีย์ต่างๆ ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป

๗. จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่าของพระอรหันต์

อุปทานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐ โดยระบอบสามัคคีธรรม (Republic) ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะใช้การเกลี้ยกล่อมหรือยุแหย่ให้แตกสามัคคี^{๓๕}

สรุปได้ว่า องค์กรที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานได้นั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ สมาชิกในองค์กรต้องทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข หรือครอบครัวจะอยู่กันอย่างมีความสุขได้สมาชิกในครอบครัวต้องให้ความสำคัญกัน ดังนั้น จึงต้องหมั่นมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันทั้งภายในครอบครัวและภายในองค์กร พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้หลักในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และสามารถทำงานเป็นทีมได้ด้วยหลัก อุปทานิยธรรม ๗ ประการ ซึ่งเป็นธรรมะอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่รู้จักเสื่อมเป็นเหตุให้เกิดความสมัคสมานสามัคคี และความเป็นปึกแผ่นในสังคม ชุมชนและประเทศชาติ

ตารางที่ ๒.๖ แนวคิดหลักนักวิชาการได้ทำการศึกษาหลักธรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหรือนักวิจัย	นักวิชาการหรือนักวิจัย
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๕๑, หน้า ๔๙๗ – ๔๙๘), พระมหาอำนาจ พุทธิเมธี, (หน้า ๘๖ – ๘๗), พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (หน้า ๒๑๑), พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (หน้า ๒๕๗, ๔๔๗ – ๔๔๘)	๑. ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว ๒. ถ้าปฏิบัติตามหลักธรรมนี้แล้วจะไม่ทำให้เกิดการแตกแยก ใช้เกลี้ยกล่อมให้เกิดความสามัคคี และความเป็นปึกแผ่นในสังคม ชุมชนและประเทศชาติ

^{๓๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๔๗ – ๔๔๘.

นักวิชาการหรือนักวิจัย	หลักแนวคิด
วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, (๒๕๓๕, หน้า ๑๐๘) เลิศ จันทนภาพ, (๒๕๔๔, หน้า ๘ – ๑๐)	๑. ให้ประชาชนและองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ๒. การจัดระบบการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างชัดเจน ๓. มีการฟื้นฟู ป้องกัน สงวน และรักษาไว้
	๔. ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เหมาะสมกับศักยภาพและเกิดความเป็นธรรม
ฉัตร ปิ่นปัก, (๒๕๔๓, หน้า ๕๘), บรรรักษ์ เสริมทอง, (๒๕๔๘, หน้า ๒๑)	๑. ทำการประชาสัมพันธ์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ๒. สร้างเสริมความรู้ความเข้าใจกับคนในพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

๒.๔ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพื้นที่วิจัย

การตั้งถิ่นฐานของประชาชนในตำบลนี้ เริ่มมีการอพยพมาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๓๙ ถึง ๔๔๔๐ โดยได้อพยพมาจากบ้านน้ำไทรง อำเภอลำปาง มีปู่กันทะ ปู่ทาปู่ลัง ปู่น้อยตัน ลำปู่โล๊ะ พวกกันอพยพพร้อมด้วยครอบครัว ญาติ พี่น้อง พวกกันมาตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยที่บ้านป่าคา หมู่ที่ ๑ มีประมาณ ๑๕ หลังคาเรือน และชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านบวก หมู่ที่ ๓ ต่อมาได้เกิดโรคระบาดที่บ้านบวก ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งได้อพยพไปอยู่ที่บ้านปางสาม หมู่ที่ ๕ และบ้านมาลอง หมู่ที่ ๖ มีชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งอพยพไปอยู่ที่บ้านดงดำ และชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่ง จากบ้านป่าคาได้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านห้วยหญ้าไซ หมู่ที่ ๔

เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ตำบลนี้มีชื่อว่า บ้านป่าดิงงาม เพราะบริเวณนี้มีต้นไม้ขึ้นทึบหนาแน่นมาก ต้นไม้ส่วนใหญ่เป็นไม้เป็นประเภท ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้พลวง ไม้เหียง ไม้แดง ไม้สัก ไม้ตะแบกและไม้อื่น ๆ ประชากรแถวนั้นจะอาศัยอยู่เป็นหย่อม ๆ บริเวณไหนพอที่จะเป็นทีโล่ง พวกประชากรเหล่านั้นก็จะพากันอาศัยอยู่ในสมัยนั้นได้มีนายอำเภอชื่อ นายบุญเตียงหรือชาวบ้านเรียกว่า เจ้าหนานบุญเตียง ได้แต่งตั้งให้ นายก เป็นกำนันที่หมู่บ้านดิงงามนี้ แต่บริเวณบ้านของนายกนี้มีแต่ต้นไม้ดังกล่าวขึ้นเต็มไปหมด นายอำเภอสัมนั้นก็ให้นายกตั้งชื่อตำบลนี้ว่า “ตำบลดงดำ”

เขตที่ตั้งไปตามถนนสายพหลโยธิน หมายเลข ๑๐๖ ด้านทิศใต้ของจังหวัดลำพูน อยู่ห่างจากจังหวัดลำพูน ประมาณ ๑๒๐ กิโลเมตร

อาณาเขตพื้นที่ของตำบลดงคำ อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน มีพื้นที่ทั้งสิ้น ประมาณ ๘๗.๔ ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ ๕๔,๖๘๗.๕ ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่อยู่อาศัย ประมาณ ๕,๐๐๐ ไร่ ที่ทำกิน ประมาณ ๑๔,๘๘.๕ ไร่ ที่สาธารณะประโยชน์ ประมาณ ๒๐๐ ไร่ พื้นที่สัมปทานเหมืองแร่ ๒,๗๒๕ ไร่ และเป็นพื้นที่ป่า ประมาณ ๓๑,๘๗๕ ไร่

ลักษณะของภูมิประเทศ เป็นที่ราบสูง มีภูเขาสูงชันความสูงของภูเขาส่งกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ ๗๐๐ – ๙๐๐ เมตร ทำให้ภูมิประเทศเป็นร่องลึกทำให้เกิดลำห้วยหลายสาย แต่มีลำห้วยสายที่สำคัญ ๆ คือ ห้วยอ้อ ห้วยแม่ลอง ห้วยแม่แวนหลวง ห้วยแม่แวนน้อย ห้วยโตม ห้วยหินขาว ห้วยแม่จันฮาวและห้วยฮาก ซึ่งลำห้วยเหล่านี้ ถือเป็นแหล่งต้นน้ำสาขาสำคัญที่ไหลลงสู่แม่น้ำลี้ และแม่น้ำปิง

อาณาเขต

- ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	เขตพื้นที่ตำบลเถลิง อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน
- ทิศใต้	ติดต่อกับ	เขตพื้นที่ตำบลนาโป่ง อำเภอเถลิง จังหวัดลำปาง
- ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	เขตพื้นที่ตำบลบ้านปวง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
- ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เขตตำบลนาทราย อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารตลอดจนแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นฐานข้อมูลสนับสนุนการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ของตำบลดงคำ อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งมีรายละเอียดที่จะศึกษา ดังนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

จากเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องได้มีนักวิจัยหลายท่านได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ของตำบลดงคำ อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีได้สรุปรายละเอียดดังนี้

ดาวรรณ วงษ์แดง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลของการหมายแนวเขตพื้นที่ป่าไม้กับพื้นที่ทำกินต่อลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน” ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการสร้างเสริมการพัฒนา มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นหลาย ๆ ด้าน ส่งผลให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุขและที่สะดวกขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาต่างๆอีกมากมาย เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน ดังนั้น กระบวนการพัฒนา จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาโดยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น^{๓๖}

อดิگانต์ อัครจาละ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนหมู่บ้านกอก้อย จังหวัดลำพูน ในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ” จากผลการศึกษา ผลการศึกษา พบว่า ในภาพรวมการมีส่วนร่วมดำเนินงานโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของประชาชนหมู่บ้านกอก้อย อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เกือบทุกด้านมีส่วนร่วมในระดับ ปานกลาง ยกเว้น ด้านการประเมินผล พบว่ามีส่วนร่วมในระดับน้อย

ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการร่วมเสนอและวิเคราะห์ปัญหาในหมู่บ้าน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการเสนอกิจกรรมในการปฏิบัติ การเข้าร่วมในกิจกรรมของโครงการและการร่วมรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง แต่ในด้านการประเมินผล ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดการมีส่วนร่วม โดยมากเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการประเมินผลจะเป็นผู้ที่ผู้นำของหมู่บ้านผู้มีอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจซึ่งเป็นผู้มีความรู้และเป็นผู้ที่ประชาชนให้ความเชื่อถือ

ประชาชนเห็นว่า ควรมีการสนับสนุนให้มีการประชุมให้มากขึ้นอีกทั้งการดำเนินงานควรให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมโดยเฉพาะ เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ซึ่ง เป็นการส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและเกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดขึ้นในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านกอก้อย ซึ่งสามารถให้ครัวเรือนอยู่ได้อย่างไม่ขัดสน พออยู่พอกิน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

^{๓๖}ตามวรรณ วงษ์แดง, “ผลของการหมายแนวเขตพื้นที่ป่าไม้กับพื้นที่ทำกินต่อลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขา วิชาการป่าไม้, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๘.

แต่ควรมีการประเมินกิจกรรมและให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและสามารถแก้ไขปัญหา และตรงตามความต้องการของประชาชน^{๓๓๗}

อนงค์ ธรรมกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น” จากผลการศึกษา ผลการศึกษา พบว่า ผู้นำและสมาชิกมีบทบาทร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการในกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ การร่วมประชุมอภิปรายปัญหาร่วมกัน กับการร่วมกันปฏิบัติกิจกรรม และการร่วมกันประเมินสรุปผลกิจกรรมที่ดำเนินการ รูปแบบที่สมาชิกองค์การชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นไปได้ตามระเบียบข้อบังคับที่กลุ่มร่วมกันกำหนด ในการดำเนินการ ทั้งที่เป็นงานส่วนรวมของชุมชน คือ กิจกรรมฃาปนกิจสงเคราะห์ กิจกรรมงานบุญประเพณี ของชุมชนและของส่วนตัว กิจกรรมการพัฒนาสถานที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน โรงเรียนและวัด และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว เช่นกิจกรรมกองทุนหมู่บ้าน กิจกรรมร้านค้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นต้น^{๓๓๘}

ประมาณ ตันติกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการศึกษาและพัฒนาของชุมชนชนบท” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในกลุ่มแกนกลางตั้งแต่ขั้นตอนคิดค้นปัญหา และจัดลำดับของปัญหา พร้อมทั้งขยายความคิด วิธีการแก้ปัญหา ไปยังชาวบ้านในชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ สภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์ภายในชุมชนแรงผลักดันด้านบุคคล โครงสร้างของกลุ่ม ความถี่และระยะเวลาที่มีสัมพันธ์ของกลุ่มแบบแผนการเรียนรู้^{๓๓๙}

พระใบฎีกาวิเชียร ใจดี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านปี่ ตำบลเวียง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนบ้านปี่มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา ปรับปรุงการจัดการป่าชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และกิจกรรมอื่น ๆ จากการวิเคราะห์ด้วย SWOT พบว่า จุดแข็ง คือ ความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชน พระสงฆ์ และชาวบ้าน จุดอ่อนคือ ยังขาดพระราชบัญญัติป่าชุมชน

^{๓๓๗} อติกานต์ อัครจาละ, การมีส่วนร่วมของประชาชนหมู่บ้านกอฮ่อย จังหวัดลำพูน ในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยนอร์ท – เชียงใหม่), ๒๕๕๔.

^{๓๓๘} อนงค์ ธรรมกุล, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๓๙.

^{๓๓๙} ประมาณ ตันติกุล, “กระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการศึกษาและพัฒนาชุมชนชนบท”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๓๘.

และขาดการป้องกันไฟฟ้า เพื่อให้การอนุรักษ์ป่าของชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป ควรส่งเสริมชาวบ้านให้อนุรักษ์ประเพณี พิธีกรรม และกิจกรรมอื่น ๆ เช่น พิธีกรรมเลี้ยงผีขุนน้ำ พิธีกรรมสืบทอดแม่ย่า และพิธีกรรมบวชป่าต่อไป^{๔๐}

วราพร ลำพงษ์เหนือ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรม” ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มประชาชน กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มพระสงฆ์รับรู้ข่าวสารและมีความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรม อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน สำหรับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแต่ละด้านนั้นพบว่า ประชาชนเข้าร่วมปรึกษาหารือและร่วมปฏิบัติมากกว่าผู้นำชุมชนและพระสงฆ์ ด้านการประสานงานอยู่ในค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน ผู้นำชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสิ่งแวดล้อมและศิลปกรรมมากกว่าพระสงฆ์และประชาชน ส่วนพระสงฆ์มีความเต็มใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรมมากกว่าประชาชนและผู้นำชุมชน^{๔๑}

อภิรักษ์ สุรสีหนาท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ยางสาส์น ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า การเกี่ยวข้องกันทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) เพื่อให้บรรลุจุดหมายของกลุ่มนั้น กับทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย การมีส่วนร่วมนี้เกิดจากแนวความคิดคือ ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน การตกลงใจร่วมกันในการที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา ความศรัทธาต่อบุคคลหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความเกรงใจ จึงทำให้เกิดการมีส่วนร่วม^{๔๒}

สมศักดิ์ น้อยนคร ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดอุดรธานี” จากการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดอุดรธานีโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นราย

^{๔๐} พระใบฎีกาวิเชียร ใจดี, “การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านปี่ ตำบลเวียง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา”, *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต* สาขาวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น, (สถาบันราชภัฏเชียงใหม่), ๒๕๕๖.

^{๔๑} วราพร ลำพงษ์เหนือ, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรม” งานวิจัยสาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, (ศิลปศาสตรบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๘.

^{๔๒} อภิรักษ์ สุรสีหนาท, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ยางสาส์น ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่”, *รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่), ๒๕๕๓.

ด้านพบว่าด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการปฏิบัติงานและด้านการรับประโยชน์อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการคิดพัฒนาด้านการตัดสินใจและด้านการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลางและผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดอุดรติดกับปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าประชาชนที่มีอายุระดับการศึกษาอาชีพและรายได้ที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนประชาชนที่มีเพศและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลไม่แตกต่างกัน^{๔๓}

โกมินทร์ วังอ่อน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน:กรณีศึกษาตำบลแม่ข้าวต้มอำเภอมือเมืองจังหวัดเชียงราย” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนระดับปัญหาอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนซึ่งผลการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนอยู่ในระดับปานกลางส่วนระดับปัญหาอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนอยู่ในระดับปานกลางและปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่อายุระดับการศึกษาและการประกอบอาชีพมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑ และเพศมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลคือรายได้และระยะเวลาที่อยู่ ในชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕^{๔๔}

วารุณี ขาคำรูน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำเวทีประชาคมชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนาแห้วอำเภอนาแห้วจังหวัดเลย” ผลการวิจัยพบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดทำเวทีประชาคมชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนาแห้วอยู่ในระดับมากทุกด้านทั้งด้านการมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมประชาคมด้านความ

^{๔๓} สมศักดิ์ น้อยนคร, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดอุดรติดกับ”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรติดกับ), ๒๕๕๑.

^{๔๔} โกมินทร์ วังอ่อน, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน:กรณีศึกษาตำบลแม่ข้าวต้มอำเภอมือเมืองจังหวัดเชียงราย”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย), ๒๕๕๒.

เหมาะสมของการจัดประชุมประชาคมและด้านแรงจูงใจในการเข้าร่วมประชุมประชาคมเมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดประชุมประชาคมชุมชนตามปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศพบว่าเพศหญิงและเพศชายมีส่วนร่วมเท่ากันสมาชิกสภาเทศบาลมีส่วนร่วมมากกว่าตำแหน่งอื่นผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและอนุปริญญามีส่วนร่วมมากกว่าทุกระดับการเปรียบเทียบความเหมาะสมของปัจจัยในการจัดเวทีประชาคมชุมชนในทัศนะของประชาชนตามปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศพบว่าเพศชายมีความเห็นในทุกด้านมากกว่าเพศหญิงผู้ที่สำเร็จการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีเห็นว่าปัจจัยในการจัดประชุมมีความเหมาะสมมากกว่าระดับอื่นและการเปรียบเทียบแรงจูงใจที่มีต่อการเข้าร่วมประชุมประชาคมชุมชนตามปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศพบว่าเพศชายและเพศหญิงมีแรงจูงใจในการเข้าร่วมประชุมเท่ากัน^{๔๕}

พลศักดิ์ ชูพาณิชย์กุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมการพัฒนาของเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการพัฒนาเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ทั้งสามด้านคือด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมด้านสังคมและเศรษฐกิจด้านการเมืองและการบริหารในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำทุกด้านเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าระดับการมีส่วนร่วมด้านการเมืองและการบริหารอยู่ในระดับต่ำสุดระดับการมีส่วนร่วมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมและระดับการมีส่วนร่วมด้านสังคมและเศรษฐกิจมีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำจากมากไปน้อยตามลำดับ^{๔๖}

สรุปได้ว่า จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถที่จะสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนคือการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องหรือกิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมชุมชนเพื่อการพัฒนาบทบาทภาคประชาสังคมให้เข้าไปมีบทบาทในด้านต่างๆมากที่สุดแต่ในการมีส่วนร่วมนั้นบางครั้งก็ยังคงเป็นปัญหาสำคัญของชุมชนเพราะยังไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนในชุมชนและการมีส่วนร่วมในบางกิจกรรมนั้นประชาชนให้ความสนใจน้อยมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะสาเหตุหลายอย่างเช่นสภาพเศรษฐกิจสังคมการเมืองโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจที่ประชาชนโดยเฉพาะในชุมชนเมืองที่ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพมากกว่าให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในชุมชนแต่ในสังคมชนบทนั้นประชาชนยังคงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนมากกว่า

^{๔๕} วารุณี ชาคำรณ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำเวทีประชาคมชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนาแห้วอำเภอหนองบัวลำภูจังหวัดเลย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย), ๒๕๕๑.

^{๔๖} พลศักดิ์ ชูพาณิชย์กุล, “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมการพัฒนาของเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์” วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์), ๒๕๕๐.

ตารางที่ ๒.๗ สรุปงานการสังเคราะห์การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ของตำบลดงคำ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท/ งานวิจัย	ผลการวิจัย
๑.	ผลของการหมายแนวเขตพื้นที่ป่าไม้กับพื้นที่ทำกินต่อลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม	ดามวรรณ วงศ์แดง (มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์)	๒๕๕๘	ปริมาณ/ คุณภาพ	พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการสร้างเสริมการพัฒนา มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน ดังนั้น กระบวนการพัฒนาจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม
๒.	การมีส่วนร่วมของประชาชนหมู่บ้านกอก้อย จังหวัดลำพูน ในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อำเภอมือ	อดิกันต์ อัครจาละ (มหาวิทยาลัย นอร์ท - เชียงใหม่)	๒๕๕๔	ปริมาณ/ คุณภาพ	พบว่า ในภาพรวมการมีส่วนร่วมดำเนินงานโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของประชาชนหมู่บ้านกอก้อย อยู่ใน

	จังหวัดลำพูน				ระดับปานกลางควรมีการสนับสนุนให้มีการประชุมให้มากขึ้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นการส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและเกิดการมีส่วนร่วม ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดขึ้น ซึ่งสามารถอยู่ได้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๓.	การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น	อรณรงค์ ธรรมกุล (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)	๒๕๓๙ .	ปริมาณ/ คุณภาพ	พบว่า ผู้นำและสมาชิกมีบทบาทร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนในลักษณะ “บวร” คือ(บ้าน วัด ราชการ) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์สูงสุด

๔.	กระบวนการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมด้าน การศึกษาและพัฒนา ชุมชนชนบท	ประมาณ ตันติกุล (มหาวิทยาลัย เชียงใหม่)	๒๕๓๘	ปริมาณ/ คุณภาพ	พบว่า ประชาชน มีส่วนร่วมในกลุ่ม ตั้งแต่ขั้นตอนคิดค้น ปัญหาและจัดลำดับ ของปัญหาพร้อมทั้ง ขยายความคิด วิธีการ แก้ปัญหาไปยังชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผล ต่อการมีส่วนร่วม ของ ชุมชน เพื่อ ความสัมพันธ์ภายใน ชุมชนเป็นแรงผลักดัน ด้านแผนการเรียนรู้
๕.	การมีส่วนร่วมของ ชาวบ้านในการจัดการ ป่าชุมชน : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านปี่ ตำบล เวียง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา	พระใบฎีกา วิเชียร ใจดี (สถาบันราชภัฏ เชียงใหม่)	๒๕๔๖	ปริมาณ/ คุณภาพ	พบว่า ชุมชนบ้านปี่ มีส่วนร่วมในการ วางแผนพัฒนา ปรับปรุงการจัดการ ป่าชุมชนเป็นอย่างดี ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้ ขึ้นอยู่กับความเชื่อ และความร่วมมือ ระหว่างผู้นำชุมชน พระสงฆ์และชาวบ้าน มีการอนุรักษ์ป่าและ ควรส่งเสริมชาวบ้าน ให้อนุรักษ์ประเพณี พิธีกรรมตามความ เชื่อของชุมชนด้วย

๖.	การมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมและ ศิลปกรรม	วราพร ลำพงษ์เหนือ (มหาวิทยาลัย เชียงใหม่)	๒๕๔๘	ปริมาณ/ คุณภาพ	พบว่า กลุ่มประชาชน กลุ่มผู้นำชุมชนและ กลุ่มพระสงฆ์ รับรู้ข่าวสารและมี ความรู้ในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมและ ศิลปกรรม เข้าร่วม ปรึกษาหารือและมี การประสานงานกัน เป็นอย่างดี
๗.	การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการ อนุรักษ์ทรัพยากรน้ำใน พื้นที่ลุ่มน้ำแม่อย่างसान ตำบลท่าผา อำเภอแม่ แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่	อภิรักษ์ สุรสีหนาท (มหาวิทยาลัย นอร์ท-เชียงใหม่)	๒๕๕๓	ปริมาณ/ คุณภาพ	พบว่า การมีส่วนร่วม มีการเกี่ยวข้องกัน ทางด้านจิตใจและ อารมณ์ ของบุคคลใด บุคคลหนึ่งใน สถานการณ์กลุ่ม เพื่อให้บรรลุจุดหมาย ของกลุ่มนั้น
๘.	การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนา ท้องถิ่นของเทศบาล ตำบลในจังหวัด อุตรดิตถ์	สมศักดิ์ น้อยนคร (มหาวิทยาลัยราช ภัฏอุตรดิตถ์)	๒๕๕๑	ปริมาณ	พบว่า การมีส่วนร่วม ของประชาชนโดย ภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ซึ่งด้านการ รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านการปฏิบัติงาน และด้านการรับ ประโยชน์อยู่ในระดับ มาก
๙.	การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดทำ แผนชุมชน:กรณีศึกษา	โกมินทร์ วังอ่อน (มหาวิทยาลัยราช ภัฏเชียงราย)	๒๕๕๒	ปริมาณ	พบว่า โดยภาพรวม การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการ

	ตำบลแม่ข้าวต้มอำเภอมืองจังหวัดเชียงราย				จัดทำแผนชุมชนและปัญหาอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนอยู่ในระดับปานกลางประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนชุมชน
๑๐.	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำเวทีประชาคมชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนาแห้วอำเภอนาแห้วจังหวัดเลย	วารุณี ชาคำรุณ (มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย)	๒๕๕๑	ปริมาณ	ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำเวทีประชาคมชุมชนอยู่ในระดับมาก ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำเวทีประชาคมชุมชนอยู่ในระดับมาก
๑๑.	การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมการพัฒนาของเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์	พลศักดิ์ ชูพานิชสกุล (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์)	๒๕๕๐	ปริมาณ/ คุณภาพ	ประชาชนมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการพัฒนาในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำประชาชนยังมีความรู้สึกร่วมของการเป็นสมาชิกของกลุ่มสมาชิกของสังคมหรือชุมชนน้อย

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันทรัพยากรป่าไม้

จากเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นักวิจัยหลายท่านได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกัน

ทรัพยากรป่าไม้ ของตำบลดงคำ อำเภอสี จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีได้สรุปรายละเอียดดังนี้

วินัย ปราสาทศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ ของราษฎรบ้านยาง ตำบลห้วยทราย อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ราษฎรบ้านยาง มีอาชีพหลักและรายได้หลักจากโรงงานอุตสาหกรรม การร่วมมือในการป้องกัน ทรัพยากรป่าไม้จากราษฎรน้อย เนื่องจากได้รับประโยชน์จากอุทยานแห่งชาติน้อย การพึ่งพิงน้ำซับ จากอุทยานแห่งชาติ เพื่อทำการเกษตรมีน้อย การขยายการถือครองที่ดินมีขนาดเล็ก คือ ต่ำกว่า ๑ ไร่ ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยตอบคำถามขนาดการถือครองที่ดิน เนื่องจากไม่ไว้วางใจต่อบุคคลที่ทำการสอบถาม^{๔๗}

อำนาจ แสนเสนาะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สวนป่า โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสทรงครองราชย์ปีที่ ๕๐ กรณีแปลง FPT ๒๕ ตำบลป่าแลวหลวง อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพหลักทางการเกษตรกรรม จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สวนป่าโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสทรงครองราชย์ปีที่ ๕๐ มากกว่าประชาชนที่มีอาชีพหลักนอกเหนือจากการเกษตร ทั้งนี้เนื่องจากอาชีพเกษตรจะใช้เวลาในการประกอบอาชีพเป็นช่วงเวลาหรือฤดูกาล เมื่อว่างเว้นจากการทำการเกษตรก็สามารถให้ความร่วมมือกับโครงการฯได้ และยังเป็นการสร้างรายได้ให้เกษตรกรได้ตลอดปี^{๔๘}

จรงค์ ทรงแตรพันธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองคราม อำเภอกาญจนดิษฐ์ และ อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ด้านรายจ่ายครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองครามแบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ รายจ่ายด้านการเกษตร เป็นรายจ่ายที่เกิดจากการประกอบกิจกรรม

^{๔๗}วินัย ปราสาทศรี, “การมีส่วนร่วมในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรบ้านยาง อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี”, *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต*, การบริหารทรัพยากรป่าไม้, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์) ๒๕๕๓.

^{๔๘}อำนาจ แสนเสนาะ, “ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สวนป่า โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสทรงครองราชย์ปีที่ ๕๐ กรณีแปลง FPT ๒๕ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน”, *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการป่าไม้, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๕๕.

ทางการเกษตรทุกชนิด รายจ่ายด้านการบริโภค ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม เช่น งานทำบุญต่าง ๆ งานแต่งงาน งานศพ^{๔๙}

เทพฤทธิ์ เจริญศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอนุรักษ์ ป่าลุ่มน้ำชมพู กรณีศึกษา ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า การมีส่วนร่วม ของชุมชนที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นย่อมมีผลต่อศักยภาพของชุมชนและสภาพปัญหาที่ถูกกระทบ ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอกที่ส่งผลก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างเครือข่ายมีผลเป็นพลังผลักดันให้ชุมชนคิดเป็น ทำได้ แก้ไขปัญหาของชุมชนเองตามสถานการณ์เป็นการเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งแบบมีส่วนร่วม^{๕๐}

สุรยุทธ์ หลิมตระกูล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณี ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การมีผู้นำที่จริงใจและเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม การที่ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างสูงและการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้^{๕๑}

ฐิติ ฐาติ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งของประเทศไทย พบว่า การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการป้องกันรักษาป่าและระบบนิเวศเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งในการป้องกันรักษาป่า การใช้วิธีดั้งเดิมของชาวบ้านในการป้องกันรักษาป่า โดยยึดเหนี่ยวความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ รูปแบบการผลิตที่เคารพธรรมชาติ และใช้ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีประยูกต์กับหลักพุทธศาสนาในรูปแบบการบวชป่า การสืบทอดแม่น้ำ

^{๔๙} จงรัก ทรงรัตนพันธ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองคราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการป่าไม้, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๕๕.

^{๕๐} เทพฤทธิ์ เจริญศรี, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการ จัดการอนุรักษ์ป่าลุ่มน้ำชมพู กรณีศึกษา ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๕๔.

^{๕๑} สุรยุทธ์ หลิมตระกูล, ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณี ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท (มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี), ๒๕๕๑.

ก่อให้เกิดผลสำเร็จผลสำเร็จในการอนุรักษ์ป่าการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยกำลังชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ^{๕๒}

ศลิษา พึ่งแก้วแสง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนบ้านห้วยแก้ว อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชาวบ้านแม่เตาดิน และบ้านห้วยแก้ว ได้อาศัยพึ่งพิงป่าในการดำรงชีวิตมาเป็นเวลานาน ซึ่งชาวบ้านได้รักษาป่าบนพื้นฐานความเชื่อในเรื่องการนับถือผี ขณะเดียวกัน ป่าเป็นสิทธิร่วมกันของชุมชนไม่ใช่ของหลวง ชาวบ้านทุกคนจึงมีสำนึกร่วมกันถึงสิทธิและหน้าที่ในการจัดการและใช้ประโยชน์จากป่าไปพร้อม ๆ กัน กระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของชาวบ้านมี ๔ ขั้นตอนคือ การร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล^{๕๓}

จำเนียร ศิลปะอาชา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอส่วนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติของอำเภอสวนผึ้ง และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันและรักษาธรรมชาติ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในเรื่องดังกล่าว คือ ความคาดหวังถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติมากกว่า^{๕๔}

ประสพสุข ดีอินทร์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ พบว่า

^{๕๒} ชูสิทธิ์ ชูชาติ, การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง ของประเทศไทย, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการป่าไม้, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๕๕.

^{๕๓} ศลิษา พึ่งแก้วแสง, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนบ้านห้วยแก้ว อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ๒๕๓๗.

^{๕๔} จำเนียร ศิลปะอาชา, การมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอส่วนผึ้ง จังหวัดราชบุรี, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท** (มหาวิทยาลัยมหิดล : จันทนครปฐม), ๒๕๔๐.

๑. อายุ ระดับการศึกษา รายได้ การมีที่ดินถือครองเป็นกรรมสิทธิ์ การใช้เชื้อเพลิง การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคม ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ

๒. ขนาดครอบครัว ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งการเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

๓. เจตคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้อำเภอ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ

๔. ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน อยู่ในระดับปานกลาง แต่ความต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน อยู่ในระดับสูง

๕. ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันรักษาป่าไม้ คือ ขาดอำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิด รองลงมาคือ ขาดเจ้าหน้าที่สนับสนุน ขาดอุปกรณ์ที่ทันสมัย และขาดกำลังคน^{๕๕}

สัณฐิตา กาญจนพันธ์ ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง ความร่วมมือในการจัดการป่าระหว่างวัดกับรัฐ กรณีป่าชุมชนวัดพระธาตุดอยจอมแจ้ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นที่เป็นทางการ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเหมืองฝาย เป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการอนุรักษ์และการจัดการป่า เนื่องจากกลุ่มเหล่านี้มีความผูกพันและอาศัยป่าชุมชนวัดพระธาตุดอยจอมแจ้งมาอย่างยาวนาน จึงทำให้มีจิตสำนึกอนุรักษ์และหวงแหน ในการที่จะดูแลรักษาป่าให้คงอยู่ตลอดไป^{๕๖}

สรุปจากหลักการกรอบแนวคิดเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ครั้งนี้ โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาส่งเสริมชาวบ้านให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้ยั่งยืน ยังมีประชาชนบางกลุ่มยังขาดการให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ป้องกันทรัพยากรป่าไม้ คงจะมีเฉพาะผู้นำชุมชนที่จริงจังและเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม หากชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แล้ว ก็จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้มากยิ่งขึ้น

^{๕๕} ประสพสุข ตีอินทร์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท** (มหาวิทยาลัยมหิดล : จังหวัดนครปฐม), ๒๕๓๑.

^{๕๖} สัณฐิตา กาญจนพันธ์, ความร่วมมือในการจัดการป่าระหว่างวัดกับรัฐ กรณีป่าชุมชนวัดพระธาตุดอยจอมแจ้ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่, (สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : เชียงใหม่), ๒๕๔๔.

ตารางที่ ๒.๘ สรุปการสังเคราะห์การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ของตำบลดงคำ อำเภอสี จังหวัดลำพูน

ลำดับที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท/ งานวิจัย	ผลการวิจัย
๑.	การมีส่วนร่วมในการ ป้องกันทรัพยากรป่าไม้ ของราษฎรบ้านยาง อำเภอหนองแค จังหวัด สระบุรี	วินัย ปราสาทศรี (มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์)	๒๕๕๓	ปริมาณ/ คุณภาพ	พบว่าราษฎรบ้าน ยางมีอาชีพหลักและ รายได้หลักจาก โรงงานอุตสาหกรรม การร่วมมือในการ ป้องกันทรัพยากรป่า ไม้จากราษฎรน้อย เนื่องจากได้ ประโยชน์อุทยาน แห่งชาติน้อยการ พึ่งพิงน้ำซับจาก อุทยานแห่งชาติเพื่อ ทำการเกษตรมีน้อย

๒.	ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สวนป่าโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสทรงครองราชย์ปีที่ ๕๐ กรณีแปลง FPT ๒๕ ตำบลป่าแลวหลวง อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน	อำนวยการ แสนเสนาะ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)	๒๕๕๓	ปริมาณ/คุณภาพ	พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพหลักทางการเกษตรกรรมจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ มากกว่าประชาชนที่มีอาชีพหลักนอกเหนือจากการเกษตร ทั้งนี้ เนื่องจากอาชีพเกษตรจะใช้เวลาในการประกอบอาชีพเป็นช่วงเวลาหรือฤดูกาล
๓.	ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองคราม อำเภอกาญจนดิษฐ์ และอำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี	จรงค์ ทรวงรัตนพันธ์ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)	๒๕๕๕	ปริมาณ/คุณภาพ	พบว่าด้านรายจ่ายครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองคราม แบ่งเป็น ๓ ส่วนคือ รายจ่ายด้านการเกษตร รายจ่ายด้านการบริโภค ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม
๔.	การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอนุรักษ์ป่าชุ่มน้ำชมพู กรณีศึกษาตำบลชมพู อำเภอนิคมพัฒนา	เทพฤทธิ์ เจริญศรี (มหาวิทยาลัยรามคำแหง)	๒๕๕๕	ปริมาณ/คุณภาพ	พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทาง

	จังหวัดพิษณุโลก				สังคมย่อมมีผลต่อ ศักยภาพของชุมชน และสภาพปัญหาที่ ถูกกระทบซึ่งอาจ เกิดจากปัจจัย ภายนอกที่ส่งผล ก่อให้เกิด กระบวนการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างเครือข่ายมีพลัง ผลักดันให้ชุมชน คิด เป็น ทำเป็นสามารถ แก้ไขปัญหาเองตาม สถานการณ์
๕.	ปัจจัยการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษา เฉพาะกรณี ป่าชุมชนบ้าน ห้วยสะพาน ตำบลหนอง โรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี	สุรยุทธ์ หลิมตระกูล (มหาวิทยาลัย ราชภัฏกาญจนบุรี)	๒๕๕๑	ปริมาณ/ คุณภาพ	พบว่า การมีผู้นำที่ จริงใจและเสียสละ เพื่อประโยชน์ ส่วนรวม การที่ ชุมชนมีความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่า ไม้ ซึ่งเป็นปัจจัย สำคัญต่อการ กระบวนการมีส่วน ร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้

๖.	การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งของประเทศไทย	ชูสิทธิ์ ชูชาติ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)	๒๕๕๕	ปริมาณ/ คุณภาพ	พบว่า การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการป้องกันรักษาป่าโดยยึดเหนี่ยวความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ รูปแบบการเคารพธรรมชาติ และใช้ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีประยุกต์กับหลักพุทธศาสนาในรูปแบบการบวชป่า การสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยกำลังชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ
๗.	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนบ้านห้วยแก้ว อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่	ศลิษา พิงแก้วแสง (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)	๒๕๓๗	ปริมาณ/ คุณภาพ	พบว่า ชาวบ้านแม่เตาดินและบ้านห้วยแก้ว ได้รักษาป่าบนพื้นฐานความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน ชาวบ้านทุกคนจึงมีสำนึกร่วมกันถึงสิทธิและหน้าที่ในการจัดการและใช้ประโยชน์จากป่า โดยกระบวนการมีในการอนุรักษ์ป่าของ

					ชาวบ้านคือ การร่วม ค้นหาปัญหาและ สาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการ วางแผน ดำเนิน กิจกรรม การมีส่วน ร่วมในการลงทุน และปฏิบัติงาน และ การมีส่วนร่วมในการ ติดตามประเมินผล
๘.	การมีส่วนร่วมของ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้านในการป้องกัน และรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอส่วนฝั่ง จังหวัด ราชบุรี	จำเนียร ศิลปะอาษา (มหาวิทยาลัย มหิดล จังหวัด นครปฐม)	๒๕๔๐	ปริมาณ/ คุณภาพ	พบว่า ความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับการ ป้องกันรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ ของอำเภอสวนฝั่ง และการรับรู้ข่าวสาร เกี่ยวกับการป้องกัน และรักษาธรรมชาติ ไม่มีความสัมพันธ์ กับการมีส่วนร่วม ของผู้ใหญ่บ้านและ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เท่าที่ควร แต่ความ คาดหวังถึง ผลประโยชน์ที่ จะได้รับจากการมี ส่วนร่วมในการ ป้องกันและรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ มากกว่าเป็นปัจจัยที่

					มีความสัมพันธ์
๙.	การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ	ประสพสุข ดีอินทร์ (มหาวิทยาลัยมหิดล จังหวัดนครปฐม)	๒๕๓๑	คุณภาพ	พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งการเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ ที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ปัญหา และอุปสรรคที่สำคัญ คือ ขาดอำนาจในการจับกุม และขาดเจ้าหน้าที่สนับสนุน ขาดอุปกรณ์ที่ทันสมัยและขาดกำลังคน
๑๐.	ความร่วมมือในการจัดการป่าระหว่างวัดกับรัฐ กรณีป่าชุมชนวัดพระธาตุคอยจอมแจ้ง อำเภอค้อยสะแก จังหวัดเชียงใหม่	สันธิฐิตา กาญจนพันธ์ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)	๒๕๔๔	คุณภาพ	พบว่า กลุ่มองค์กรต่าง ๆ เป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการอนุรักษ์และการจัดการป่า เนื่องจากกลุ่มเหล่านี้มีความผูกพันและ

					อาศัยปาฐมชนวัด พระธาตุคอกยจอม แจ้งมาอย่างยาวนาน จึงทำให้มีจิตสำนึก รู้สึกรักและหวง แหนในการที่จะดูแล รักษาป่าให้คงอยู่ ตลอดไป
--	--	--	--	--	--

๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักอปริหานิยธรรม

จากเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำนักวิจัยหลายท่านได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักอปริหานิยธรรม เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ของตำบลดงคำ อำเภอสี จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้สรุปรายละเอียด ดังนี้

พระครูนิกรสุนทร (สมพงษ์ นุ่มสกุล) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์เรื่อง ความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” ได้อธิบายเกี่ยวกับหลักอปริหานิยธรรม ไว้ว่าเป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีที่กล่าวไว้ในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท อีกข้อหนึ่งที่ครอบคลุมการปฏิบัติความสามัคคีธรรมทั้งทางกาย วาจาและทางจิตใจได้อย่างดีที่สุดประการหนึ่งคือ หลักอปริหานิยธรรม ๗ ประการ^{๕๗}

พระปลัดสุรพงษ์ ฐิตญาโน (แก้วกอ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักอปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า หลักอปริหานิยธรรมเป็นหลักธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี ๒ ประเภท คือ ราชอปริหานิยธรรม (อปริหานิยธรรมสำหรับคฤหัสถ์ผู้มีหน้าที่ในการปกครอง) และภิกษุอปริหานิยธรรม (อปริหานิยธรรมสำหรับบรรพชิตผู้ไฝ่ธรรม) อปริหานิยธรรมปรากฏมีในพระสูตรต่าง ๆ เช่น มหาปริพพานสูตร เป็นต้น โดยแต่ละสูตรมีหลักธรรม ๔ ประการบ้าง ๖ ประการบ้าง และ ๗ ประการบ้าง ซึ่งเทศบาลตำบลขามใหญ่ได้ประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม ดังนี้คือ (๑) มีการประชุมกันเนื่องด้วย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการ

^{๕๗} พระครูนิกรสุนทร (สมพงษ์ นุ่มสกุล), “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๐

ปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ (๒) พร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงกระทำร่วมกัน หาข้อสรุปที่เป็นนัยสำคัญเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ๓) เคารพปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับที่ได้วางไว้เป็นอย่างดีและยึดหลักปรัชญาดั้งเดิมมาเป็นแนวทางการบริหาร ๔) เคารพนับถือผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมและผู้อาวุโส เคารพเชื่อฟังความคิดเห็นของผู้อื่น พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน ๕) คำนึงสิทธิเด็กและสตรี จากการดูหมิ่นเหยียดหยามหรือการใช้ความรุนแรงข่มเหงรังแกและการล่วงละเมิด ๖) ให้ความเคารพเจตีย์หรือสัญลักษณ์สำคัญทางพระพุทธศาสนาได้รับการดูแล และบูรณะปฏิสังขรณ์ ๗) สนับสนุนส่งเสริมคนให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ พร้อมทั้งให้ความอารักขาและคุ้มครอง^{๕๘}

พระทวีป กุลยาธมโม (เล็กบัณฑิต) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักกัลยาธรรมสำหรับการดำรงชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” ได้อธิบายไว้ว่า หลักอภิธานิยธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม ๗ ประการ ซึ่งธรรม ๗ ประการนี้เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายบ้านเมืองและฝ่ายสงฆ์ ดังนี้คือ

ก) ฝ่ายบ้านเมือง

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ การอยู่ร่วมกันการทำงานของคนในสังคมจะต้องมีการพบปะประชุมหารือกันสม่ำเสมอเพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อความเข้าใจอันดีต่อกันของทุกคนในสังคม

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและกระทำกิจกรรมที่ควรทำ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ และไม่เลิกล้มสิ่งที่ได้บัญญัติไว้แล้ว บ้านเมืองจะสงบสุขได้ทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ของสังคม

๔. เคารพนับถือผู้ใหญ่การเคารพละรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ผู้เป็นประธานถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นผู้มีประสบการณ์มากกว่า

๕. ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรีและผู้ที่ย่อนแอกว่า ให้เกียรติให้การยกย่องปกป้องไม่ให้ใครรังแก ไม่ฉุดคร่าข่มขืนกัน

๖. สักการเคารพเจตีย์ การให้ความเคารพและปกป้องรักษาสถานที่สำคัญทางศาสนา อันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในหมู่คณะที่อยู่ร่วมกัน

^{๕๘} พระปลัดสุรพงษ์ ฐิตญาโณ (แก้วกอ), “การศึกษาวิเคราะห์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักอภิธานิยธรรม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๒๗

๗. ให้การอารักขาคุ้มครองอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ คือ คุ้มครองบรรพชิตผู้ทรงศีลซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป

ข) ฝ่ายสงฆ์

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิยในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกันมาไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ เช่น การทำอุโบสถสังฆกรรม

๒. พร้อมเพรียงกันเวลาทำกิจพิธีกรรมทางพุทธศาสนาและเวลาเล็กก็พร้อมเพรียงกัน

๓. ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติไว้ ไม่เลิกล้มสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ในสิกขาบท

๔. เคารพนับถือเชื่อฟังพระภิกษุผู้เป็นใหญ่เป็นประธานในการปกครอง

๕. ไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น ประพฤติตนให้เป็นที่ยกย่องของผู้อื่น

๖. มีความยินดีในเสนาสนะอันควร ประพฤติตนให้เป็นผู้เรียบง่ายมุ่งแสวงหาธรรมเพื่อเผยแผ่ธรรมแก่ผู้อื่น

๗. ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนบรรพชิตเป็นผู้ทรงศีล ซึ่งไม่มาสู่อาวาสขอไถ่มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุขและมีความปรารถนาดีกันเสมอ^{๕๙}

สรุปได้ว่าหลักอปริหานิยธรรม เป็นหลักธรรมที่ว่าด้วยความสามัคคีมีค่อนข้างมากทีเดียว เนื่องจากความสามัคคี ความพร้อมเพรียง ความสมานฉันท์ปรองดองกัน กิริยาที่พร้อมเพรียงด้วยความเกื้อหนุนกัน ร่วมมือร่วมใจกันทำให้น้ำหนึ่งใจเดียวกัน ซึ่งหลักอปริหานิยธรรมมีคุณลักษณะส่งเสริมไปในทางก่อให้เกิดมีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว โดยได้แบ่งออกลักษณะของการนำไปปฏิบัติไว้เป็น ๒ ฝ่ายคือ ภิกษุอปริหานิยธรรมสำหรับพระภิกษุ และ ราชอปริหานิยธรรม สำหรับคฤหัสถ์ผู้มีหน้าที่ในการปกครอง ซึ่งทั้ง ๒ ฝ่ายมีเนื้อหาสาระสำคัญที่เหมือนกัน แล้วแต่ว่าจะมีการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานะของฝ่ายนั้น ๆ หลักอปริหานิยธรรมปรากฏในพระสูตรต่าง ๆ เช่น มหาปริพพานสูตร เป็นต้น โดยแต่ละสูตรมีหลักธรรม ๔ ประการบ้าง ๖ ประการบ้าง และ ๗ ประการบ้าง

^{๕๙} พระทวีป กลยาธมโม (เล็กบัณฑิต), “การศึกษาวิเคราะห์หลักกัลยาณธรรมสำหรับการดำรงชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๙๒ – ๙๓

ตารางที่ ๒.๙ สรุปการสังเคราะห์การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักอปริหานิยธรรม

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท	ผลการวิจัย
๑.	การศึกษาวิเคราะห์ เรื่อง ความสามัคคีใน คัมภีร์พระพุทธานุสา เถรวาท	พระครูนิกรสุนทร (สมพงษ์ นุ่มสกุล) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๓	ปริมาณ/ คุณภาพ	เป็น หลัก ธรรม ที่ ก่อให้เกิดความสาม ัคคีที่กล่าวไว้ใน พระพุทธานุสาฝ่าย เถรวาทที่ครอบคลุม การ ปฏิบัติ ความ สามัคคีธรรมทั้งทาง กาย วาจาและทาง จิตใจ
๒.	การศึกษาวิเคราะห์ หลักกัลยาธรรม สำหรับการดำรงชีวิตที่ ปรากฏในคัมภีร์ พระพุทธานุสา	พระปลัดสุรพงษ์ ฐิตญาโณ (แก้วกอ) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ/ คุณภาพ	หลักอปริหานิยธรรมมี คุณลักษณะส่งเสริมไป ในทางก่อให้เกิดมีแต่ ความเจริญฝ่ายเดียว มี ลักษณะ เป็น ๒ ประเภทคือ วิกฤตปริ หานิยธรรม และ ราช อปริหานิยธรรม ผู้มี หน้าที่ในการปกครอง มีเนื้อหาสาระสำคัญที่ เหมือนกัน แล้วแต่ว่า จะมีการปรับใช้ให้ เหมาะสมกับสภาวะ ของฝ่ายนั้น ๆ
๓.	การศึกษาวิเคราะห์ หลัก กัล ย า ธรรม สำหรับการดำรงชีวิตที่	พระทวีป กลุยาธมโม (เล็กบัณฑิต) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๒	ปริมาณ/ คุณภาพ	หลักอปริหานิยธรรม เป็นที่ตั้งแห่งความไม่ เสื่อม ๗ ประการ ซึ่ง

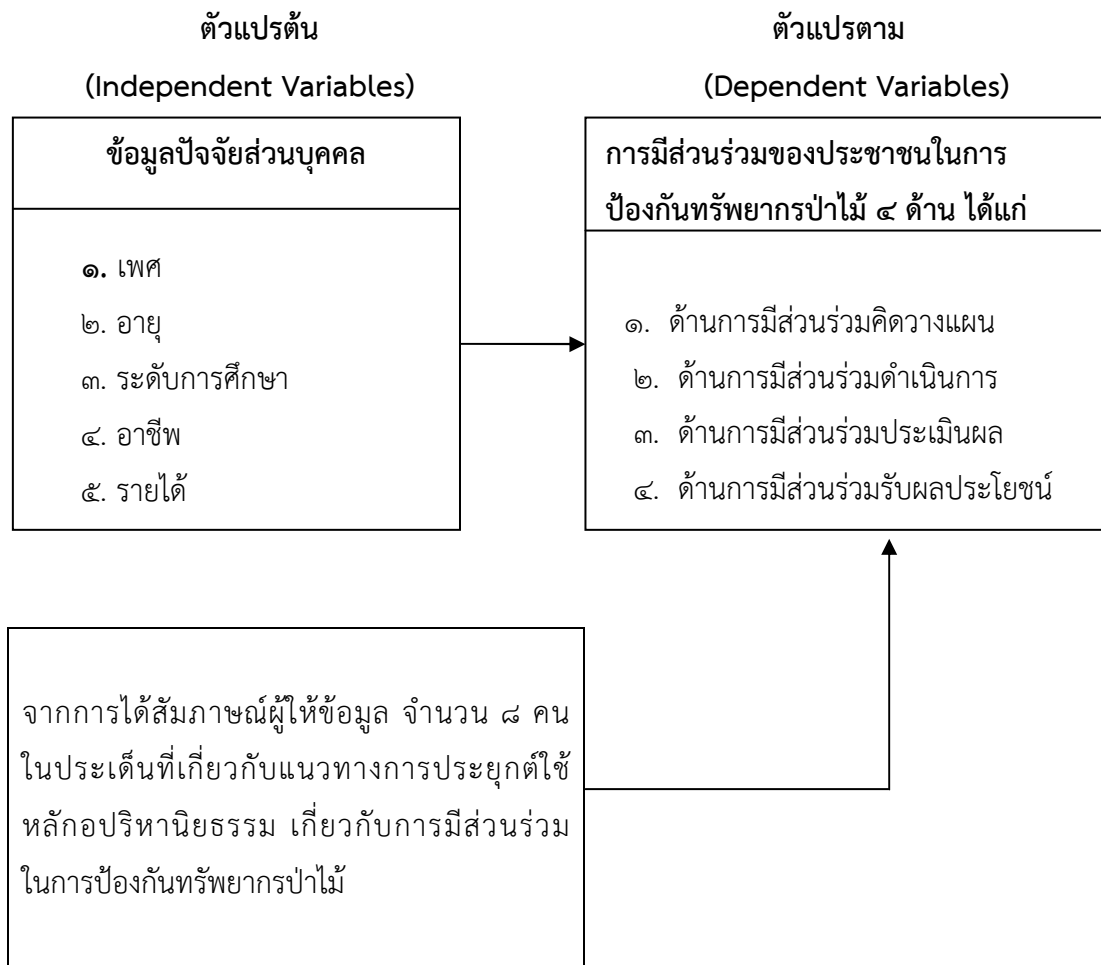
	ปรากฏใน คัมภีร์ พระพุทธศาสนา	ลงกรณราชวิทยาลัย)			ธรรม ๗ ประการนี้ เป็นไปเพื่อความเจริญ ฝ่ายเดียวทั้งบ้านเมือง และฝ่ายพระภิกษุสงฆ์
--	---------------------------------	-------------------	--	--	---

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ของตำบลดงดำ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยกำหนดมาจากตัวแปรต้น และตัวแปรตาม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑) ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

๒) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมคิดวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย